

1765/1



ردوہالی

بصیح و بیخ تام جزیرہ ایضاً مفتی محمد امین مفتی عبدالغفور رحوم شاہری

مطبع و درپیش ہلالیہ اہل اطبع کرد ریاض ہند و ایضاً ایضاً

قد اعتنی بطبعہ طبعہ جدیدہ بالأوفست
حسین حلمی بن سعید استانبولی



IŞIK KİTAP EVİ
Darüşşefaka Cad. No: 72
FATİH — İSTANBUL
TURKEY
1979

ردوہالی

مختار اسلام

۱۸۴۸ میلادی

۱۲۶۴ ہجری

بصیرت و بیخبر تمام حیران کن مفسر محمد رفیع بن عبد الغفور مرحوم پشاوری

مطبع و پرنٹرز
ریاض ہندوستان



قد اعنتی بطبعہ طبعہ جدیدہ بالأوفست

حسین حلمی بن سعید استانبولی

یطلب من المكتبة ایشیق بشارح دارالشفقة بفتح ۷۲

استانبول - ترکیہ

۱۳۹۹ ہجری ۱۹۷۹ میلادی

BASKI : KUŞAK MATBAASI Tel. : 27 41 03

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين وللصلاة والسلام على خير خلقه محمد
والله واصحابه اجمعين بانه ابن رساله السيت ستمنى بحجة الاسلام مشتمل برسه فضل
فصل اول در جواز تقليد فصل دوم در انحصار تقليد در مجتهدين فصل سببوم
در انحصار تقليد من المذاهب الاربعة فصل چهارم در وجوب تعين مذهب واحد
من مذاهب اربعة فصل پنجم در ترجيح مذهب ائمه امام اعظم ابوحنيفة كوفي رحمة
الله تعالى عليه فصل ششم در فضائل قرآن مجيد وفرقان حميدة بجزء التقي وار فضل هفتم در كتاب
اوليا و مناقب اير و شكري و قاتان اطرين منصفين از مطالعة اش مخطوط شده اين عاجز مفتي محمود
ابن المرحوم المغفور المفتي عبد الغيور غفر له المغفور راکه از کتب متداوله در سايل معتبره جمع
نموده است بدعاي خير خاتمه ياد و شاد فرمايد فقط فصل اول در جواز تقليد
رساله تحفة العرب والعجم **ع** آرد که ان التقلید و **ع** کتاب
والسنة والاجماع والقياس **ا** ما **ا** کتاب فقال الله تعالى
فاسئلو اهل الذکر ان کنتم لا تعلمون **و** قال الله تعالى **ا** السابغون
الاولون من المهاجرين والانصار والذین اتبعواهم باحسان رضی الله
عنهم ورضوا عنه الآية **و** اما السنة فاخرج عن معاذ بن جبل ان
رسول الله صلی الله علیه وسلم بعثت معاذاً الى الیمن فقال کیف تقضى فقال
اقضى بکتاب الله قال ان لم تجد في کتاب الله قال فبسنة رسول الله قال
قال ان لم تجد في سنة رسول الله قال اجتهد ببدی قال الحمد لله الذي وافق
رسول الله صلی الله علیه وسلم في سنة رسول الله صلی الله علیه وسلم
فان رسول الله صلی الله علیه وسلم جعل معاذ بن جبل متبوع اهل الیمن وایامهم

وذلك لان المجتهد بتقليد لا غيره حرام بالاجماع كما تقره في كتب الاصول **والجواب**
عن قول ابن حزم انه لا عبرة لكلامه في ذلك لكونه من اهل الظواهر لا
من اهل السنة والجماعة بدليل انه انكر القياس من حيث اقامته في كتابه المحلى باب ابطال
القول بالرأي والقياس الخ وايضا صرح النووي في فصول مقدمة من شرح مسلم انه
ظاهر الخ وهكذا في تعليقات البخاري بالفاظ جازية ولم يصب له محمد بن حزم
الظاهر حيث جعل ذلك انقطاعا فخاف في المصنعة واستترخ الخ في تقريره ^{اي عينية} ^{باحتساب} ^{باحتساب} ^{باحتساب}
الفاسد في الاحتياط وهي الخ **فصل في انحصار التقليد في المجتهد**
اعلم ان انحصاره في المجتهد واجب بالاجماع لان المفتي ليس الا للمجتهد بالاجماع
قال الطحاوي في شرح الذم المختار والسامعي في المختار شرح الذم المختار وصاحب البحر
في بحر الرائق والزسائل الرئيسية قال الشيخ ابن الهمام في فتح القدير وقد استقر رأي
الاصوليين على ان المفتي هو المجتهد واما غير المجتهد ممن حفظ اقوال المجتهد فليس
بمفتي فالواجب عليه ان يستل ان يدكر قول المجتهد على وجه الحكاية انتهى وقال
شيخ الاسلام العيني في شرح الكافي كتاب القضاء قال ابن زوي واجمع العلماء
والفقهاء على ان المفتي واجب ان يكون من اهل الاجتهاد وان لم يكن من اهل الاجتهاد
فلا يحل له ان يفتي الا بطريق الحكاية انتهى وقال في الفتاوى الظهرية في كتاب القضاء
اجمع الفقهاء على ان المفتي واجب ان يكون من اهل الاجتهاد وان لم يكن من اهل الاجتهاد
فلا يحل له ان يفتي الا بطريق الحكاية انتهى وقال الامام الاسود في آخر شرح منهاج
الاصول القاضى البيضاوي انهم اتفقوا على ان العامي لا يجوز له ان يستفتي الا ممن
على ظن ان من اهل الاجتهاد والورع انتهى وقال الشيخ ابن الهمام في آخر تحرير
الاصول مسألة الا تفاق على حل الاستفتاء ممن عرف انه من اهل الاجتهاد والعدالة
وعلمه متناحرا ان ظن احدهما انتهى وقال الامام النووي في شرح مسلم في كتاب
الاقضية قال العلماء اجمع المسلمون على ان ذلك المحدث في حاكم عالم اهل الحكم فان
اصاب فله اجران اجر بلجتهادة واجر باصابته وان اخطأ فله اجر بلجتهادة
قالوا فاما من ليس باهل الحكم فلا يحل له الحكم فان حكم فلا اجر له بل هو آثم ولا
ينفذ حكمه فهو عاص في جميع احكامه سواء وافق الصواب ام لا وهو مردود

كلها ولا يعتد في شيء من ذلك انتهى فحصل من الاجماع ان المفتي هو المجتهد لا غيره
 فاما غير المجتهدين فلا يحل له ان يحكم او يفتي الا بطريق الحكاية والا لكان عاصيا
 في جميع احكامه وصاحب كفاية ودر كفاية شرح هداية در كتاب صوم آورد
 العامي اذا سمع حديثا ليس له ان يأخذ به بظاهرة يجوز ان يكون مصروفا عن ظاهرة
 ومنسوخا بخلاف الفتوى وتيز در كفاية در كتاب الصوم مذكور است ان المفتي ينبغي ان يكون
 ممن يوحى منه الفقه ويعتمد عليه في البلدة في الفتوى واذا كان المفتي على هذه
 الصفة فعلى العامي تقليده وان كان المفتي اخطا في ذلك ولا يعتبر بغيره هكذا في
 الحسن عن ابى حنيفة شرح وابن رستم عن محمد بن واثق عن ابى يوسف ^{الله} ^{عليه} السلام
 ودر تقرير شرح مكر مستور است ليس للعامي لاخذ بظاهر الحديث يجوز ان يكون مصروفا
 عن ظاهرة او منسوخا بل عليه الرجوع الى الفقهاء المعتد بهم الا هتداء في حقه الى معرفة
 صحيح الاخبار وسقيمها وناسخها ومنسوخها فاذا اعتمد كان تاركا للواجب ^{عليه}
 ودر تحرير ابن بهام ودر تيسير شرح او آنده است غير المجتهد المطلق يلزمه عند
 الجمهور المقلد وان كان مجتهدا في بعض المسائل الفقهية وبعض العلوم
 ودر اشباه آورده الفتوى في حق الجاهل بمنزلة الاجتهاد في حق المجتهد وشرح
 عبد الحق دهلوي در شرح سفر سعادت فرموده است مجتهدان دين احاديث و آثار را
 تطبيق نموده و ناسخ را از منسوخ صحيح را از سقيم جدا ساخته و تحقيق و تاويل فرموده و تطبيق
 و توفيق ميان آنها داده مذمبي قرار داده اند عوام مسلمانان بلكه علمي ايشان را دين
 روزگار اين قوت و طاقت كجاست كه اين كار از دست ايشان آيد و ايشان را خبر
 متابعت مجتهدان كردن و در اين ايشان رفتن سبيل نبود و چاره في **فصل**
 و آنچه لا مذمبان در بطلان انحصار تقليد در مجتهدين قول الله تعالى را و لقد يسترنا
 القرآن للذكر فهل من مذكر و قول قرآني را كه در صدر در فصل جواز تقليد مستور است
 قال القرآني قد انعقد الاجماع على ان من اسلم فله ان يقلد من شاء من العلماء
 من غير ان يليل من آراءه **فالجواب من الايتنا الكريمة** ان معناه
 ما فتره المفسرون في تفاسيرهم مثلا قال في تفسير السجودين و لقد يسترنا
 القرآن للذكر سهلناه للحفظ او هتينا له لتذكر ان انتهى و قاله في تفسير معالم

التنزيل ولقد يشترنا القرآن للذكر ليتذكر ويعتبر وقال سعيد بن جبير يشترنا
 للحفظ والقراءة انتهى فكان للعبه هكذا ولقد يشترنا القرآن للذكر والوعظ فهذه من
 مدرك وهو ظاهر القرآن وهو المراد به الآية الاخرى قال الله تعالى وهو الذي
 بعث في الامم رسولا منهم يتلوا عليهم آياته ويزكيهم ويعلمهم الكتاب والحكمة
 وقال الله تعالى ولقد من الله على المؤمنين ان بعثت فيهم رسولا من انفسهم
 عليهم آياته ويزكيهم ويعلمهم الكتاب والحكمة وقال الله تعالى لا تحزوا لسافك
 نتجلى به ان علينا جميعه وقرانه فاذا قرنا لا فاتبع قرانه ثمان علينا بيانه فهذه
 الايات دالة على ان تفسير القرآن وبيان معانيها في الاحكام من وجوه الترجيح
 وتخصيص اعموم ومراد الجمل وبيان محل المطلق والمنسوخ والتطبيق والتوفيق
 بين الايات والاحاديث وغير ذلك مما لكتبت عند استخراج الاحكام يجب العلم الى
 كمال العلم لانه اذا احتاج اهل اللسان وهم العرب والاصحاب بعد التلاوة
 الى التعليم فغيرها ولو **الجواب عن قول القراني** ان المراد من
 العلماء اهل الاجتهاد بدليل ما ذكر من الاجماع انتهى بحفة العرب والعجم
فصل في بيان انحصار التقليد في المذاهب الاربعه
 ان انحصارها في المذاهب الاربعه كاجل انتظام الذين ثابت باجماع اهل السنة والجماعة
 قال العلامة ابن حجر المكي في فتح المبين شرح الامريعيين للامام النووي في شرح الحديث
 الثامن والعشرون وهذا في حق المقلد الصريح في تلك الازمنة القريبة من الصحابة
 واقام في زماننا فقلنا بعض ممن لا يجوز تقليد غير الائمة الاربعه الشافعي
 ومالك والرجح حيف فتح واحمد بن حنبل رضوان الله تعالى عليهم اجمعين لان
 هؤلاء عرفوا قواعد مذاهبهم واستقرت احكامهم وخدمت تابعوهم وحيروا
 فرغوا عما وحكم احكاما فلا يوجد الا وهو منصوص لهم بجمالا او تفصيلا بخلاف
 غيرهم فان مذاهبهم لم تحترق ولم تثبت كذلك فلا يعرف لها قواعد مستخرج
 احكامها فلم يحز تقليدكم فيما حفظ عنهم لانه قد يكون مشروطا بشرط اخرى
 وكلواها الى فهمها من قواعدهم فقلت ان ثقة بما يحفظ عنهم من قيد او شرط
 فلم يحز التقليد انتهى وقال الاستاذ في اخر شرح منهاج الاصول للقاضي البصير

وقال الامام المحمدين في البرهان اجمع المحققون على ان العوام ليس لهم ان يعملوا بمذاهب
 الصحابة بل عليهم ان يتبعوا مذهب الائمة الذين سبروا فنظروا ونقروا بالاثبات
 وذكروا اوضاع المسائل واوضحوا طرق النظر وهذا هو المسائل وينبذها وجمعها
 وذكر ابن صلاح ايضا حاصله انه يتعين تقليد الائمة الاربعة دون غيرهم لانه
 مذاهب الائمة الاربعة قد انتشرت وعلم تقيدها مطلقا وتخصيص عامها
 وشروطها بخلاف مذاهب غيرهم انتهى وقال الشيخ ابن الهمام في الخبر
الاصول تكلمة نقل الامام بجماع المحققين على منع العوام من تقليد اعيان
 الصحابة بل عليهم من بعدهم الذين سبروا ووضعوا ودونوا وعلى هذا ما
 ذكر بعض المتأخرين منع تقليد غير الائمة الاربعة لا تضباط مذاهبهم ^{وتقيدها}
 مسائلهم وتخصيص عمومها ولم يدر مثله في غيرهم الا ان لا تقراض تباعهم
 وهو القبيح وقال صاحب بحر الزائق في الاشبال في الفن الاول في القاعدة
الاولى الاجتهاد لا يتقضى بالاجتهاد ومخالف الائمة الاربعة فهو مخالف
للجماع وان كان فيه خلاف غيرهم فقد صرح في التمهيد ان الاجماع قد انعقد
على عدم العمل بمذاهب مخالفة الائمة الاربعة وقال القاضي في التفسير المظهر
بمحت قوله تعالى اربابا من دون الله فان اهل السنة والجماعة قد
بعد لقرون الثلاثة او الاربعة على اربعة مذاهب ولم يبق في الفروع سوى
هذه المذاهب الاربعة ففقد الاجماع للركب على بطلان قول مخالفيهم
وقد قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تجتمع امتي على الضلالة قال الله
تعالى ويليغ غير سبيل المؤمنين نوله ما تولى وبصله جهنم وساعت مصير
انتهى وقال الطحاوي في شرح الدر المنجtar في كتاب الذبايح قال بعض المفسرين
هذه الطائفة الناجية المسماة باهل السنة والجماعة قد اجتمعت اليوم في المذاهب
الاربعة هم الحنفيون والمالكيون والشافعيون والحنبليون ومن كان خارجا
من هذه المذاهب الاربعة في ذلك الزمان فهو من اهل البدعة والنازلة انتهى
لكن المهدي مستثنى عن ذلك لانه افضل ومذهب احسن المذاهب بانفسه
وهو بمنزلة كفته اند علمي بالكي كعلامه ابراهيم عيسى سرخي كمال المذهب وافضل من غيره

عليه بالبيان بود در فتوحات الوهبية في شرح الاربعين النووي وشرح بيست و هشتاد و ست
 نوشته است ما عرف عن هؤلاء الضحاية الاربعة او عن بعضهم اولي بالاتباع من يقية
 الضحاية اذ وقع بينهما الخلف الى قول هو هذا في المقلد الضرف في تلك الاربعة القريبة
 من زمن الضحاية اما فيما بعد ذلك فلا يجوز تقليد غير الائمة الاربعة ما لان و
 الي حنيفة والشافعي واحمد رحمهم الله لان هؤلاء عرفت قواعد مذاهبا مستقرت
 احكامها وخدمها تابعوهم وحرروها ووافروا وحاكموا وحاكموا ويزيد نظام الاسلام
 از نهاية المراد شرح مقدمه بن عماد مستقول است وفي زماننا قد انحصرت صحة التقليد
 في هذه المذاهب الاربعة في الحكم المتفق عليه بينهم وفي الحكم المختلف فيه ايضا لا
 باعتبار ان مذاهبا غيرهم من السلف باطله وانما باعتبار ان مذاهبا هم وصلت
 اليها بالنقل المتواتر وبها جماعة بعد جماعة في كل ساعة من زمانهم الى زماننا
 هذا لا يمكن عد الروايات ولا احصاءهم في قطن الارض وبيت لنا شرط هذا
 وفصلت مجملاتها وقدرت مطلقاتها بالنقل المتواتر بخلاف مذاهبا غيرهم من
 فانها نقلت اليها بطريق واحد فلو فرض ان حكما من احكام نقل عن بعض مذا
 السلف بطريق التواتر محتمل ان يكون مجمل لم يفصله ناقله وان التقيد اخر به ناقله
 وشرطا يتوقف القول بصحة عند ذلك المجتهد فيكون العمل به باطلا فلهذا لا حصرنا
 بصحة التقليد في اتباع المذاهب الاربعة لا غير ودر فتوى علماء حريم شريفين
 نوشته الاجماع قد حصل على حقيقة المذاهب الاربعة وتختلف ذلك فيما
 سواها وان الامم جميعها قد تآقت المذاهب الاربعة بالقبول ولم يحصل ذلك
 لغيرها وقد اوجب الله تعالى على من لم يعلم طرق الاجتهاد ولم يعلمها كان عليه
 صلح لا ورك من الضحاية من افواهم وافعلهم ان يسئل ولا يعمل الا بما يقين الفتى
 من الائمة الاربعة لعدم حجة فيمن سواهم قال الله تعالى فاستلوا اهل الذكر
 ان كنتم لا تعلمون ويزيد در فتوى علماء حريم شريفين است واصل انه لا ينبغي
 العاقل ان يختار في الدين طريقة الا ما ارتضاها السلف والخلف وتواتر روايتها
 وحصل الاجماع في كل عصر على حقيقة ذلك ولم يوجد متصف كذلك الا ما اجمع
 عليه العلماء من حقيقة المذاهب الاربعة عصر بعد عصر وتلقاها الامة بالقبول
 واما ما لم ينقل متواترا ولم يجمع على حقيقته ولم يلقته الامة كلها بالقبول

يقول فلا يلتفت اليه ولا يعول عليه في تفسير حمدي مذکور است قد وقع الاجماع على
 الاتباع انما يجوز من الاربع فلك يجوز من الاتباع لمن حدث مجتهدا مخالفا لهم ودرهاتية
 اراد مسطور است وفي زماننا هذا قد انحصرت صحة التقليد في هذه المذاهب
 الاربعة في الحكم المتفق عليه بينهم وفي الحكم المختلف فيه ايضا قال المناوي في شرح المجموع
 صغير ولا يجوز من اليوم تقليد غير الائمة في قضاء ولا افتاء ودرهاتية او دره
 ما خالف الائمة الاربعة مخالف الاجماع وقد صرح في التحريم ان الاجماع انعقد
 على عدم العمل بمذهب مخالف الاربعة لانضا طمذاهبهم وكثرة اتباعهم ودر
 سلم الثبوت است اجمع المحققون على منع العوام من تقليد اعيان الضعفاء
 عليهم اتباع الذين يترهبون او ينفقون او جمعوا وعليه بنى ابن الصلاح منع
 تقليد غير الاربعة لان ذلك لم يدمر في غيرهم ودر كتاب كنجينس ومزيد فتوى
 علماء حرمين شريفين منقول است فابو حنيفة ومالك وشافعي واحمد رحمهم
 كل واحد منهم من اهل الدين وجب موافقهم واتباعهم لمن لم يصل اليه درجة النظر
 والاستدلال فاذا عمل احد من المقلدين في طهارته او صلواته في شيء مما
 جرى به التكليف بقول واحد منهم مقلدا له فقد ادى ما عليه وليس لاحد
 ممن هو في درجة التقليد ولا المجتهد الا انكار عليه **فصل** واخر لا مذمبان در
 بطلان انحصار التقليد في المذاهب الاربعة قول الله تعالى رافاستلوا اهل الذكر
 ان كنتم لا تعلمون وقول مرا في راوقدا انعقد الاجماع على ان من اسلم فله ان
 يقلد من شاء من العلماء من غير حصر انتهى دليل في الرد **واجواب**
عن الاية ان جميع افراد اهل الذكر غير مراد بالاجماع فالاية معاملة بعللة
 تكميل الدين لان الامر بالسؤال لم يكن الا للعلل فالاية معاملة بعللة التكميل
 فحلت الاية على هؤلاء الائمة الاربعة في زماننا لان تكميل الدين في زماننا في هؤلاء
 لا في غيرهم كما سر **واجواب عن القرية** ان المراد من العلماء هؤلاء
 الائمة الاربعة بدليل ما ذكر **فصل چهارم** في وجوب تعيين
المذهب الواحد من مذاهب الاربعة اعلم
 ان تعيين المذهب الواحد من الائمة الاربعة واجب لاجل انتظام الدين بالكتا

في تفسير حمدي
 اورده انحصار
 المذاهب في ذلك
 فضل اهل
 واتباعهم
 وقبولت عند الله
 تعالى الاحكام
 جهات والارادة
 معنى التقليد

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

والسنة والاجماع والقياس والعقل **فاما الكتاب** فقال الله تعالى ففهمنا ما
سليمان الاية فالديه تدل على اصابة سليمان دون داود وعليهما السلام وتدر
على ان المجتهد قد يخطئ وقد يصيب **واما السنة** فاخرج عن ابو هريرة
وغيرهم رضي الله عنهم قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا حكم الحاكم فاجتهد
فاصاب فله اجران فاذا حكم فخطأ فله اجر متفق عليه فالحديث المتفق عليه يضر
صريح فان المجتهد قد يخطئ وقد يصيب **واما اجماع الامة** فقال
الامام النووي في شرح مسلم في كتاب الاقضية تحت ذلك الحديث قال العلماء
اجمع المسلمون على ان ذلك الحديث في حاكم عالم اهل للحكم فان اصاب فله
اجران اجر باجتهاده واجر باصابته وان اخطأ فله اجر باجتهاده لا انتهى
فذلك الاجماع اجماع على ان المجتهد قد يخطئ وقد يصيب وعليه الامة الا
كما ذكرت في قول السدي في وجوب التقليد **واما القياس** فقال
العلاء التفتازاني في شرح العقائد الثالث ان القياس مظهر لا مثبت فان
الثابت بالقياس ثابت بالنص ايضا معنى وقد اجمعا على ان الحق فيما ثبت
بالنص واحد لا غير انتهى يعني ان الحق والظواهر اذا كان فيما ثبت بالنص
واحد مقتضى القياس ان يكون الحق والظواهر فيما ثبت بالقياس ايضا واحدا
لا اتحاد العلة وهو ثبوتها بالنص ولو معنى لان المجتهد عند اهل السنة والجماعة
مظهر لا مثبت لان الحاكم هو الله تعالى وحده بالاجماع فقد ثبت بال
قياس ان المجتهد قد يخطئ وقد يصيب **واما العقل** فقال العلامة
التفتازاني في شرح العقائد فلو كان كل مجتهد مصيبا لزم اتصاف الفعل بالحق
والاباحة والصحة والفساد والوجوب وعدم الوجوب انتهى يعني لو كان كل
مجتهد مصيبا لزم اجتماع التقيضين في العمل والاعتقاد وبيان انه اذا
اجتهد المجتهدان فقال احدهما ان ذلك الفعل واجب وقال الاخر محرمة
وقال احدهما ان ذلك الفعل واجب وقال الاخر بوجوب تركه او قال احدهما
ان ذلك العمل صحيح وقال الاخر بفساده فلو كان كل مجتهد مصيبا لزم اجتماع
الامبيض من في العمل والاعتقاد وهو باطل باتفاق العقلاء كافة فثبت بالكتاب

الكتاب والسنة والاجماع والقياس والعقدان المجتهد قد يخطئ وقد يصيب ولا شك
 ان كثيرا لا صابة هو الزاجح من غيره فاذا كان الامر كذلك فقد وجب على المقلد اتباع
 مجتهد الراجح لئلا يقع في اتباع كثيرا خطأ عمدا وقصدًا فقد حصل مما ذكر ان المقلد
 يجب عليه اتباع المجتهد الكامل من غيره بالكتاب والسنة والاجماع والقياس والعقل
 اصح به العلامة القهستاني في شرح مختصر الوقاية قبيل كتاب الاشرية حيث
 يعلم ان من جعل الحق متعددًا كالمعتزلة اثبت للعامة الخيار في الاخذ من كل مذهب
 ما يهواه ومن جعل الحق واحدا كعلماء ائمة الزم للعامة اماما واحدا ككل في الكوفة واخذ
 من كل مذهب مباحصارا فسقاتا ما كما في شرح الطحاوي انتهى وايضا نقول انه ثابته
 بالكتاب والسنة والاجماع والقياس بوجدها خرقا ما الكتاب فقال الله تعالى فاستلوا
 هل الذكر ان كنتم لا تعلمون الاية فالاية صريحة في وجوب اتباع اهل الذم لكن جميع
 فراد اهل الذم غير مراد بالاجماع كما لا يخفى فوجب الحمل على الفرد الكامل انه المتيقن
 وان المطلق يحل على الفرد الكامل غالبا كما صرح به العلامة الجدي في حاشيته شرح الوقاية
 في بحث الاوقات حيث قال قلنا المطلق ينصرف الى الفرد الكامل غالبًا انتهى لانه
 قال الله تعالى واتبعوا احسن ما انزل اليكم من ربكم فالاية نص في وجوب اتباع احسن
 ما انزل من الله تعالى ولا شك في ان المجتهد انما هو مظهر للحكم لا مثبت فاذا كان
 الامر كذلك كانت الاحكام المستخرجة بقوة الفرد الكامل احسن ما انزل من الاحكام
 المستخرجة بقوة غيره فدللت الاية ان الاية محمولة على الفرد الكامل فخصا بما ذكر
 من الادلة ان مراد الاية الفرد الكامل لا الناقص فوجب على المقلد اتباع مذهب
 الفرد الكامل لا الناقص بذلك الكتاب لا ريب فيه **واما السنة** فاخرج عن
 عبد الله ابن مسعود رضي الله تعالى عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
 يضركم الله عبدا سمع مقالتي فحفظها ووعاها واداهها فرب حامل فقه غير فقيه
 ورب حامل فقه الى من هو افقه منه رواه احمد وابوداود وابن ماجه والدارقطني
 والترمذي ذكره مشكوة وحسنه الترمذي فذلك الحديث يدل على اتباع
 الافقه اي الفرد الكامل **واما القياس** فلان المجتهد الراجح عند المقلد
 بمنزلة الدليل الراجح عند المجتهدين فكلما كان اتباع الدليل الراجح واجبا فكذلك

اتباع المحدث التراجيح كان واجبا واما الاجماع فقال امام حجة الاسلام الامام
 الغزالي في احياء العلوم في بحث اركان الامر بالمعروف والنهي عن المنكر بل على كل مقلد
 اتباع مقلده في كل تفصيل فان مخالفة المقلد متفق على كونه منكرا يابن المحصلين انتهى
 فقا ثبت بالادلة من الكتاب والسنة والاجماع والقياس والعقلان المقلدان واجب
 عليه اتباع المذهب الرابع الكامل عند الاستمرار عليه وعليه اتفاق العلماء طحا
 الادلة المذكورة قال حجة الاسلام في البحث المذكور من احياء العلوم لم يذهب احد
 من المحصلين الى ان المجتهد يجوز له ان يعمل بموجب اجتهاد غيره ولا الى ان الذي
 اذى اجتهاده في التقليد الى شخص اذ افضله العلماء ان ياخذ بمذهب غيره
 انتهى فكلام الامام الهمام حجة الاسلام نصح في الاصولين فالاول ان المجتهد لا يجوز
 وحرمانه العمل بموجب اجتهاد غيره لانه تقليد لا غير حرام بالاجماع كما في كتاب
 الاصول والثاني ان المقلد اذا ادى رايه وفكره الى انه افضل العلماء فلا يذهب احد
 الى ان يذهب بمذهب غيره وماله ان المقلد اذا رآه انه افضل العلماء وجب عليه
 استمراره على مذهبه وجوبا كالتركمكروها تخبر بها فذلك لا ينافي قول الجمهور
 للمسطور في كتب الاصول ان تقليد المفضل جائز لان الجواز لا ينافي الوجوب المذكور
 فلما قاله في الاصل لا يجوز ولم يقل ذلك في الثاني بل قال ما قاله فحصل التطبيق والتوفيق
 وقال القهستاني في النقاية شرح مختصر الوقاية واعلم ان من جعل الحق متعديا
 كالمعتزلة اثبت للعامة الخيار في الاخذ من كل مذهب ما هو اراه ومن جعل الحق را
 كعلمائنا الذم للعامة اماما واحدا كما في الصك كشف فلواخذ من كل مذهب
 ما يحصرون فاسقانا ما في شرح فوجب في المذهب الصلابة تباي اعتقاد كونه حقا
 وصوابا كما في الجواهر ومثالثنا قالوا ان مذهبنا صواب يحتمل الخطا ومذهب
 غيرنا خطأ يحتمل الصواب كما في المصنف انتهى هذا مبني على ان المجتهد قد يخطئ
 وقد يصيب فاذا كان الامر كذلك كان مذهب افضل المجتهد صوابا يحتمل
 الخطا وقلنا الشافعي في شرح الدر المختار في كتاب التعزير تحت قوله حنفى ان المذهب
 الشافعي يعدن كذلك المراجحة فان العلماء عايناهم الله تعالى ان يريدوا الازدراء
 بمذهب الشافعي وغيره بل يطلقون تلك العبارة للمنع من الانتهاك من التذرع

الخطا

بمذهب المجتهدين ويدل على ذلك ملك القبية رامن البعض كتب المذهب ليس للعامة ان يتحول من مذهب الى مذهب ويستوى فيه الحنفى والشافعى انتهى يعنى ان العلماء حيث اطلقوا تلك العبارات الدالة على التعزير لم يكن ارادتهم تحقير شأن الشافعى ^{عنه} رضى الله تعالى عنهم بل اطلقوا تلك العبارة الدالة على التعزير للمنع من الانتقال من مذهب الى مذهب خوفا من التلاعب ويستوى فيه الحنفى والشافعى رحم ولدا لى والمجتهل رضوان الله تعالى عنهم كما فى القبية ناقله عن بعض كتب المذهب انه ليس للعامة ان يتحول من مذهب الى مذهب سوى فيه الحنفى والشافعى رحم وقال المذاهب على القا فى الرسالة المذكورة وجب عليه حتما ان يعاين مذهباً من هذه المذاهب مذهب الشافعى فى جميع الفروع او مذهب مالك او مذهب ابى حنيفة وغيرهم وليس لهم ان يتحل من مذهب الشافعى بم ايهوالة ومن مذهب غير مذهب ما يرضاه لانا لو جازنا ذلك لادى الى الخبط والمخروج عن الضبط فاصله يرجع الى نفي التكليف لان مذهب الشافعى مثله اذا اقتضى تحريم شئ ومذهب غيره اباحه ذلك الشئ او على العكس فهو ان شاء مال الى المحل وان شاء مال الى المحرام فلا يتحقق المحل المحرمه وفي ذلك اعلام التكليف وابطال فائدته واستيصال قاعدته وذلك باطل انتهى هذا دليل انتظام الدين وقال شاه ولي الله فى عقد الجيد والمرحم عند الفقهاء ان العا المنتسب الى مذهب لا يجوز له ان ينتهى وقال شاه ولي الله فى الانصاف واعلم ان الناس كانوا فى المائة الاولى والثانية غير مجتمعين على التقليد بمذهب واحد بعينه وبعلم المأتين ظهر منهم مذهب باعيا نهم وقل من لا يعتمد على مذهب مجتهد بعينه وكان هذا هو الواجب فى ذلك الزمان انتهى قال عبد الوهاب الشعر فى ميزان الضعيف واعلم انه لا ينافى ما ذكرنا من التزام العلماء للعلمة بالترام من معين لوزنهم ما الزمواهم بذلك الا رحمة بهم فلولا التزامهم للعامة بمذهب معين لفضل عن طريق الهدى انتهى وقال الشعرانى فى ميزان الضعيف موضع اخر من لم يصل الى شهود عين الشريعة الاولى وجب عليه التقليد بمذهب واحد كما مر خوفا من الوقوع فى الضلال وعليه عمل الناس اليوم انتهى وقال الطحطاوى فى شرح الدر المختار فى كتاب الذبح قال بعض المفسرين ان هذه الطائفة الناجية المستمارة

انما سخن كرهى
بستن ر خود را بدستى
بستن ۱۱ غنمب

باهل نسنة و الجماعة قد اجتمعت اليوم في المذاهب الاربعة هم المحنفيون
 والمالكيون والشافعيون والحنبليون ومن كان خارجا من هذه المذاهب في ذلك
 الزمان فهو من اهل البدعة والنداء انتهى وقل امام الغزالي في الايجاب على كل
 مقلد اتباع مائة في كل تفصيل فان مخالفة المقلد متفق كون منكر اهل المحظائر
 انتهى وكفته ست شيخ ابن بهمام حفي در تحرير اصول و شيخ ابن حاجب در مختصر الاصول
 وقاضي عضد الدين در مختصر اصول وصاحب در مختار در مختارات الرجوع عن
 التقليد بعد العمل ممنوع بالاتفاق وصاحب بحر الرائق در رساله رينه فوجب
 على مقلد ابي حنيفة العمل به ولا يجوز له العمل بقول غيره لما نقل شيخ قاسم في صحيح
 عن جميع الاصول ان لا يصح الرجوع عن التقليد بعد العمل بالاتفاق انتهى
 وكفته ست ابن عبد البر المكي ان تتبع مذهب غير حائز ثم حنين ذكر كرده
 در مسلم الثبوت وغيره ريزه درين رفع تكليف ست وملا جيون امتا زباد شاه عالم
 در تفاسير مذكورة ست اذا التزم مذهبها يجب عليها ان يدوم على مذهب
 التزامه ولا ينتقل عنه الى مذهب اخر وكفته ست مفتي مالكية اليوم من نحو من
 مذهب فبش ما صنع انتهى و ذكر كرده ست ابن راسيوطي في حيز المواب
 وصاحب بدايه در باب وتر واداعلم المفندي منه ما يزعم فساد صلوة كالفسد
 وغيره لا يجوز به الاقتداء انتهى وكفته ست طحاوي در شرح در مختار در بحث
 شفق قال صاحب الهداية في التجنيس الواجب عندى ان يفتى بقول ابي حنيفة
 على كل حال انتهى وكفته ست شيخ ابن بهمام در فتح القدير فيها ظهرت القلوب ما
 اليه ابو حنيفة وان العمل على مقلديه واجب والاقتداء بغيره لا يجوز به و در فتاوى
 عالمگير ست هذا كله قاضى المجتهد وانما المقلد فانما والله ليحكم بمذاهب ابي حنيفة
 مثلا فلا يملك المخالفة فيكون معزولا بالنسبة الى ذلك الحكم هكذا في فتح القدير
 ونيز كفته ست در فتاوى عالمگيرى در باب تحرير حنفي امر تخلص الى مذهب استناقع
 يعنى كذا في جواهر الاطلاق ونيز در فتاوى مذكور در تصحيح در بحث تسميم كفته ست
 الاخير في ان يكون في بعض المسائل حنфия و شافعيان في بعض اخر كما عرف في مسائل
 التقليد انتهى وكفته ست ابو بكر راضى در شرح آثار طحاوي واصحابنا لما شاهد

نسخ
 در مختار
 در مختار
 در مختار

استحسبوا الضميمة ان ينسبوا القاضى نائبا شافعيًا او مالكيا ليحكم على وفق مذهبه
 ودر حموى شرح اشباه والنظائر است وفي الفتح قالوا ان المنتقل من مذهب الى
 مذهب با اجتهاد والبرهان التمسوا حجب التعريف با اجتهاد وبرهان اولي
 انتهى وكفته است شيخ عبد الحق دهلوي در صراط مستقيم شرح سفر السعادت خاتمه
 دين چهارست هر كه راهي از اين راه ها و درمي از اين دريا اختييار نموده بر راهي
 رفتن و در ديگر عبث و بيهوده باشد و كارخانه عمل از ضبط و ربط پيرون افكندن
 و از راه مصلحت پيرون افتادن است و اگر قصد سلوك طريق ورع اصباط دارد
 هم از مذهب واحد مختار روايتي كه دليلش احسن و اقوي و فايده اش اعظم و اجتناب
 در ان اكثر و او فراختييار كند و براه رخصت و مسايلت و حيله اندوزي نزود
 اين طريق متاخران است و شكلي نسيست كه اين طريقه محكم تر و مضبوط تر است و گویند
 كه طريقه پيش پيريان برخلاف اين بود ايشان تعيين مذهب و اتبليج مجتهد واحد از واجبات
 نميدانستند انتهى وكفته است قمستاني در رقايه شرح مختصر وقايه در كتاب القضا
 قال ابو بكر الزانبي لو قضى بخلاف مذهب مع العلم لم يجز في قولهم جميعا انتهى و در
 در مختار در كتاب قضا وفي الوهبانية قضى من ليس بمجتهد كحقيقة نرماننا
 بخلاف مذهب عامد لا يتقد اتفاقا انتهى وكفته است بلا على قاري در شرح
 عين العلم فلو التزم احد مذهبها كابي حنيفه و الشافعي فلزم عليه الاستمرار
 فلا يقلد غيره في مسئلة من المسائل **فصل في تجرد بيلان**
توجيه مذهب امام اعظم ابو حنيفة كونه
رحمة الله تعالى بر ساير مذاهب مشتمل
است بر چهار مقصد مقصد اول:

روايت کرده است ابو هريره كه فرموده است رسول خدا صلى الله عليه وسلم لو كان الايمان
 عند التريا لذهب رجل من ابناء فارس بر و الا مسلم في باب فضل فارس و گفته
 است جلال الدين سيوطي شافعي در تبيين الصحيحه في مناقب ابو حنيفة رحمه
 الله بشر النبي صلى الله عليه وسلم بالامام ابو حنيفة رح في حديث اخرجه ابو نعيم

فی الحلیة عن ابی هريرة رضی اللہ تعالیٰ عنہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم
 لو کان العلم بالثریا لنالہ رجل من ابناء فارس و اخرج الشیرازی عن ابی القاب عن قیس
 بن سعد قال قال رسول اللہ علیہ وسلم لو کان العلم بالثریا لنالہ قوم من ابناء فارس
 و اخرج البخاری و المسلم فی صحیحہما حدیث ابی هريرة بلفظ لو کان ایمان عند الثریا
 لذهب بہ رجل من ابناء فارس و فی لفظ مسلم لو کان للذین عند الثریا الذہب بہ رجل
 من ابناء فارس حتی یتناولہ و فی مجمع الطبری عن ابن مسعود قال قال رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم لو کان الذین معلقا بالثریا لقتلوا ولہ فارس من ابناء فارس
 اصل صحیح یعمد علیہ فی البشارة و الفضیلة انتھی کلام جلال اللہ فی السیوطی الشافعی
 پس ثابت شد از روی اجماع نکردن ہر امر کہ مخالف بعہ باشد و نہ بود از ایشان از فارس مگر
 ابوحنیفہ رحمۃ اللہ علیہ و اجماع متفق شدند کہ ہمین شخص مگور ابوحنیفہ است
 و کفایت میکند درین باب قول جلال الدین سیوطی در آوردن احادیث صحیحہ امام ابوحنیفہ
 از ہمہ کثیر الاصابہ است و کفایت امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ الناس کلہم عیال ابوحنیفہ رحمۃ
 فی الفقہ و فرمودہ است میر سید شریف در شرح خلاصہ کیدانی کہ محقق و مدقق بود در ذوق
 و اصول و السلام علی ابیحنیفہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ الذی جاہد فی دین اللہ تعالیٰ
 فاطلص اجتهادہ و جادہ و علی اصحابہ الفایقین علی غیرہم بفضل الاصابہ و کفایت
 و در مختار قال الامام الشافعی ہرج من اراد الفقہ فلیلازم اصحاب ابیحنیفہ رضی اللہ
 تعالیٰ عنہ انتھی و کفایت شیخ عبدالحق دہلوی در صراط مستقیم امام شافعی رح
 بہ بینہم چہ مدح وی و مدح اصحاب وی می کند و میگوید کہ للناس کلہم عیال علی حنفیہ
 و در شان امام محمد حسن شیبانی کہ شاگرد ابوحنیفہ است فرمودہ اگر اہل کتاب از یہود
 و نصاری تصانیف امام محمد را ببینند بی اختیار ایمان آرند و امام محمد شش کتاب تالیف کردہ
 کہ ہر یکی از ان ماہصت مجلد و ہفتاد مجلد بلکہ بیشتر است و امام احمد اکثر مسائل دقیق از کتب
 امام محمد نقل میکرد و در ان کتب نظر میکرد و در ان استفادہ می نمود و آنچنان کہ تقلید و اتباع امام
 ابوحنیفہ با حدیث و اقوال صحابہ است دیگر ریاست و شیخ تہجد و در کتاب مذکور کفایت است
 و چون احادیث کہ امام شافعی رحمہ اللہ بدان اخذ کردہ و تمسک نمودہ امام ابوحنیفہ بدان تمسک نمودہ
 و اخذ کردہ مردم بچنان کردہ اند کہ مذہب او مخالف احادیث است و حال آنکہ درینجا حدیث دیگر

صحیح و قوی تر از آنکه وی رضی الله عنه اخذ کرده و تمسک نموده است **مقصد دوم**
 روایت است از عمران بن حصین قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم خير امتي
 قرني ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم الحديث متفق عليه این حدیث بسیار
 طرق مذکور است و مضمون این مشهور است پس این حدیث صریح دلالت میکند بر این که
 خیریت تابعین زیاد است از تبع تابعین و امام ابوحنیفه رحم از تابعین بودند که دیدند ایشان
 جماعت صحابه را که از آن جمله عبداللہ ابن اوفی است و امام اعظم ابوحنیفه هفت ساله بودند
 همین حدیث را از او شنیدند قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من بنى لله
 مسجدا بنى بيتا في الجنة و گفته است جلال الدین سیوطی شافعی در تہذیب الفہم
 فی مناقب ابی حنیفہ قال الف امام عبد الکريم الشافعي جزء في ما يروى
 الامام ابوحنيفة عن الصحابة انتهى و در در مختار آورده و صح ان اباحنيفة سمع
 الاحاديث من سبعة من الصحابة كما بسط في او اخر منية المصلحة و ادركه بالنسب
 عشرين صحابيا كما بسط في وائل الضياء و گفته است خوارزمی در سند امام
 اعظم قد روى ابوحنيفة عن اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم وان
 العلماء اتفقوا على ذلك لكن اختلفوا في العدد انتهى و گفته است ملا علی قاری
 در رساله خود در جواب فقال فانه من بين الائمة المجتهدين مختص بكونه
 من التابعين دون غيره باتفاق العلماء المعتمدين انتهى بدستیکه در علم اصول
 شہت مقدم می باشد بر منفي و همین مقتضی عقل هم است پس ثابت شد از عقل و نقل
 امام اعظم ابوحنیفه رحمہ اللہ تعیین از تابعین و فاضل بن ائمه پس علاج لا مذہبان و
 متعصب بدون زد و کوفت نیست نمی پسندید و انقض در انکار خلافت ابو بکر و عمر
 پس امام اعظم از جمله خادمان ایشان است **مقصد سیوم** روایت است
 از عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہما خطبنا عمر رضی اللہ تعالی عنہما بحاجبة فقال ايها الناس اني
 قدمت فيكم كقوام رسول الله صلى الله عليه وسلم فبينا فقال اوصيكم باصحابي
 ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم ثم يفسد الكذب الحديث رواه الترمذي
 چونکہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم وصیت فرمودند کہ گرفته شود دین از صحابه بعده از
 تابعین بعد از آن از تبع تابعین و از قرن صحابه یا تبع تابعین نشده هیچ مذہب

مقرر گویا از ائمه اربعه و منقذ شده اجماع برین که عمل نکرده شود بران که خلاف مذاهب اربعه
 باشند و امام اعظم از تابعین بودند نه دیگر ائمه ثلاثه یعنی امام مالک و امام شافعی و امام احمد حنبل
 اللہ تعالیٰ ایس لازم شد بر این قول که مذہب امام اعظم محکم گرفته شود **مقصود چهارم**
 گفته است امام شافعی الناس عیال ابی حنیفة فی الفقہ انتهى ذکر کرده امین را ابن حجر
 مکی که از جمله شافعیان است در فتاویٰ العقبان فی مناقب النعمان و صاحب سیرت شافعی
 که از اکابر شافعیان است در عقود الجمان فی مناقب النعمان و ابوبکر خطیب بغدادی که از ائمه
 احادیث است در تاریخ بغداد و شیخ احمد سرسندی مجدد الف ثانی در جلد ثانی مکتوب خود و شیخ
 عبدالحق دہلوی در صراط مستقیم و صاحب صراط مستقیم و صاحب در مختار و در مختار و حوا
 در سند و الدلیل علیہ ما اشتهر و استفاض عن الشافعی رضی اللہ عنہ انه قال
 الناس عیال ابو حنیفة فی الفقہ انتهى و گفته است صاحب بحر الرائق در اشباه
 قال الامام الشافعی من اراد ان یتبحر فی الفقہ فلینظر الی کتب ابی حنیفة کما نقله
 ابن وهبان عن حرمله انتهى و گفته است حموی در شرح اشباه و ذکر الحافظ ^{هم} اللہ
 فی کتابه المسمی بالصحیفة فی مناقب ابی حنیفة ان المراد من روحی عن الامام الشافعی
 هذا الذی روایه حرمله و قال ایضاً فی کتابه المذكور قال عبد اللہ بن المبارک ان
 الاثر قد عرف وان اجتمع الی الذی فرأی مالک و سفیان و ابی حنیفة ^{جسهم}
 و اذ قهر فطنة و اغوصهم علی الفقہ و هو افقه الثلاثة انتهى کلام الحموی و گفته است
 ابن حجر مکی شافعی در کتاب مذکور قال عبد اللہ ابن مبارک و ناهیک ما رأیت فی الفقہ
 مثله و رأیت مسعر فی حلقة جالساً بین یدیه یسأله و لیستفید منه ما رأیت
 احد قط تکلم فی الفقہ احسن منه قال عبد اللہ ابن مبارک کان ابو حنیفة افقه
 من اهل زمانه و لقیته الف مراراً من العلماء فلولا انی لقیته ابا حنیفة لکنت من
 الفلاسفین قال معمر ما عرف رجلاً تکلم فی الفقہ احسن معرفة من ابی حنیفة
 و قال و کعب ما رأیت احد افقه و لا احسن من ابی حنیفة و قال ابراهیم و استاد
 شافعی بن عکرمه ما رأیت احد اوعى و لا افقه من ابی حنیفة قال ابو یوسف مرح
 ما رأیت احد اعلم بنفس الحديث من ابی حنیفة و قال ابو یوسف ما رأیت
 احد اعلم بتفسیر الحديث من ابی حنیفة و قال السفیان الثوری کتابین ^{بیدی}

ن يدي بيجيفة كالعصا في بين يدي البازي وان ابا حنيفة كسيد العلماء وقال على
 ن عاصم لو وزن علم بيجيفة بعلم اهل زمانه لرجح على علمهم قال محمد بن الحسن ^{فأله} بينا
 بحبابه في المقالس حتى اذا استحسن شيئا لم يلحقه احد منهم في الاستحسان قال ^{يد}
 بن هارون كتبت على الف شيخ حملت عنهم العلم فما رأيت والله فيهم اشد وعرا من
 بيجيفة ولا احفظ لسانا من ولا في عظم عقله وقال بن عاصم لو وزن عقله ^{بعقل}
 ن سف اهل الارض لرجح عقله على عقلم وقد صنف العلوقة مصنف كتاب الفخيم
 المسمى لسبيل الهدى والرشاد المشهور بسيرة الشامي محمد بن يوسف الدمشقي
 الصافي الشافعي المذهب كتابا في مناقب ابي حنيفة سماه عقود الجمان في
 مناقب النعمان وعندى بنده وهو ان كان ابو حنيفة رضى الله تعالى عنه
 لخذ العلم باو فر نصيبا ما علم الكلام فقد تقدم انه بلغ فيه مبلغا يشاز اليه
 بالاصابع وناهيك به ان سلم اليه علم النظر والقياس واصابة الراي حتى
 قالوا فيه ابو حنيفة امام اهل الراي فيه انتهى كلام ابن حجر مكي پس اين كلام
 صريح ست براين كه اصابت راى ابو حنيفة رح مسلم ست نزد علماء وكفته ست اين
 حجر مكي در كتاب مذکور ومدح المشايخ له بالعلم والفقه والورع والامانة اكثر
 من ان يحصى واطهر من ان يخفى انتهى ودر در مختار ست ومناقبه اكثر من ان
 مختصر وصنف فيها ثبت ابن الجوزي مجلدين كبيرين وسماه الاونصار الايام
 الاثمة الاونصار وصنف غيره اكثر من ذلك وملا على قارى در رساله خود
 در جواب فقال نوشته ست واقعا اتباع ابي حنيفة قديما وجد يتافى الزيادة في
 جميع البلاد سيما في بلاد الروم وماوراء النهر وولاية الهند وسندرا اكثر اهل
 خراسان وعراق مع وجود كثيرين في بلاد العرب بالاتفاق واظن انهم يكونون
 ثلثي المسلمين بل اكثر عند المهندسين بالاتفاق ونيز گفته ست ملا على قارى بان
 رساله ويكفينا من السلاطين ابراهيم بن ادلم المتلمذ لا مامنا في العلم والعمل
 واعراضه من الدنيا واقباله على العقبي والمقصود مع المولى مع ان السلاطين
 في كل زمان ومكان ثابتون على مذهب النعمان كسلاطين الروم حفظهم الله
 تعالى من حوادث اللواعن وسلاطين ماوراء النهر في دهر وعصر وسلاطين

الهند والسند في البر والبحر ولعل حكمة ذلك ان ابا حنيفة من ذرية كسرى
 المقلب بنوشيروان العادل فحيت عدل الامام عن الدنيا واقتل على العقبي
 جعل الله سلاطين الاسلام واساطين الامم من العلماء والاعلام على مذهب
 الى يوم القيام حتى مروى ان مهدي عليه السلام انما يحكم على وفق مذهب عليه
 الرضوان لما روى الحسن بن سليمان في تفسير حديث لا تقوم الساعة حتى
 يظهر العلم وهو علم امام ابي حنيفة رضی الله عنه من الاحكام انتهى كلام القائل
 ودر مختار ست حسبك من مناقبه اشتهار مذهب ماقال قوله الا واخذ به
 امام من الائمة الاعلام وجعل الله تعالى الحكم واصحابه واتباعه من زمه الى هذه
 الايام الى ان يحكم مذهب عيسى عليه السلام انتهى ودر مختار ست فالذوالة العبا^{سنة}
 وان كان مذهبهم مذهب جدهم فالشرقياتها ومشايخ اسلامها حنيفة يظهر ذلك
 لمن تصفح كتب التواريخ وكان مدة ملكهم خمسمائة سنة تقريبا انتهى وكفته ست عبيد
 الوباب شعرائي درميران وقال في الدر المختار بعدة وقد اتبعه على مذهب كثير من اولياء
 الكرام ممن اتصف بثبات المجاهدة وركض في ميدان المشاهدة كابراهيم
 بن ادهم وشقيق البلخي ومعروف الكرخي وابن يزيد بسطامي وفضيل بن عياض
 وداود الطائي وابي حامد اللخا وخلف ابن ايوب وعبد الله ابن مبارك و
 ابن الجراح وابي بكر الوراق وغيرهم ممن لا يحصى لعدة ان يستقصوا انتهى وكفته ست
 شامي در مختار في شرح الدر المختار قوله اشتهار مذهب ابي في عامة بلاد الاسلام
 بل في كثير من اوقاليم والبلود لا يعرف الا مذهب كبلو والروم وحفظ الله و
 والسند وما وراء النهر وسمرقند الخ ثم قال قوله الى ان يحكم مذهب عيسى على
 نبينا وعليه الصلوة والسلام تتبع فيه القهستاني او كانا خذة مما ذكره اهل الكشف
 ان مذهب اخر المذاهب انقطاعا فقد قال الامام الشعرائي في الميزان منقبة قد
 ان الله تعالى لا من على باطلوع على عاين الشرعية رأيت المذاهب كلها متصلة
 بها ورأيت مذاهب الائمة تجري جدوها كلها ورأيت جميع المذاهب التي اندر^{ست}
 قد استحالته حجارة ورأيت اطلوا لقطك ولا الامام ابا حنيفة ويلييه الامام مالك
 ويلييه الامام الشافعي ويلييه الامام احمد واقصرهم جدا والامام داود وقد نقر^ر

وقد انقضت في القرن الخامس فاولت ذلك بطول من العمل بمذاهبهم وقصده
 فلما كان مذهب الامام ابي حنيفة اول المذاهب المدونة فكذلك يكون اخرها
 انقراضا وبذلك قال اهل الكشاف انتهى ورويت كرده ست مهتم بسند صحيح از حضرت
 امام اعظم رحمه الله عليه عن ابي عبد الله بن مبارك قال سمعت ابا حنيفة يقول
 اذا جله عن النبي صلى الله عليه وسلم فعلى الرأس والعين واذا جاء عن اصحاب
 النبي صلى الله عليه وسلم فاختار من اقوالهم واذا جاء من التابعين تراجمنا ^{هم}
 واما خوارزمي باسناد متصل از ابو هريره رضي الله عنه روايت كرده كه فرمود رسول خدا صلى
 عليه وسلم يكون في امتي رجل يقال له ابو حنيفة هو سراج امتي يوم القيامة ودر روايت
 از ابى سلمه از ابى هريره باين لفظ آمده كه فرمود رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم
 ان في امتي رجل اسمه نيمان وكنت ابو حنيفة هو سراج امتي هو سراج امتي
 هو سراج امتي وحديث ديگر باسناد متصل از حنين بن اسحاق باين لفظ آورده از حضرت انس
 بن مالك رضي الله تعالى عنهما كه فرمود رسول خدا صلى الله عليه وسلم سيأتي من بعدك رجل يقال
 له النيمان بن ثابت ويكنى ابو حنيفة يبعث الله سنتي على يده ودر مسند خوارزمي
 سيف الائمة نقل كرده كه امام اعظم از چهار هزار تابعي علم آموخته ست بسبب كمال احتياط
 چون مسئله از قرآن و حديث برمي آورد ماداميكه همه ستادان پسند نكردند آن مسئله را جاري
 نكردى و همچنين نقل است كه كتب معتبره چون ارشاد الطالبين و فتاوى برهنگون امام مدظله
 كوفه بر سند تعليم و تدريس و فيض ساني بنشست هزار شاگردان گرداگرد او نشسته ميبنند
 چه بل كس از شاگردان او كه مجتهد جيد بودند زود او حاضر مي بودند چون مسئله استخراج كردى بجا حاضر
 مشوره و مناظره و گفتگوي نمود و بعد از آن و حديث و اقوال صحابه استلال فرمود همچون به
 اصابت او همه اتفاق كردى امام المسلمين از غلظت فرحت الحمد لله اكبر ميمرمود و حاضرين
 مجلس بموافقش نيز الله اكبر گفتند و حكم بدرجه كتب فرموده است

فصل در بيان منشاء مذاهب

تفصيل اين احوال نكته ارتقوي و رساله مولوي محمد بشاورى و غيرهما مستفاد است
 و نيكه سالت پناه در دنيا بودند مرجع خواص دعواى شده چه در امور معاش و چه در امور معاد
 بجاى ابوسلمه بگردام را مرفراز ساخته فلان مطالب اين مى ساختند بعد از انقضائى شد

مدت حیات دنیوی آن حضرت صلی الله علیه و سلم صحابه رضوان الله علیهم اجمعین بکلمه این
 حدیث شریف اصحابی کالجحیم فیما هم اقمه یتیم اهتدیتم بهمین روش پیغمبر صلی الله علیه و سلم را
 بجا آورده کسی را بی نیلان مطلب محروم نمی ساختند و بجا ابات سوالات هر یک بدل و جان می دادند
 چونکه صحابه رضوان الله علیهم اجمعین دنیا، قالی را پدر و فرموده رونق افروز عالم باقی شدند مفسد
 بی دین و بلخدان بی یقین سر بشورش نهاده و ابواب فتنه و فساد مفتوح ساخته عوام الناس را که
 کالای نعام بودند در غلانی و از جاده مستقیم شریعت دور بودند آغاز کرده زبان اقرار بر آن
 حضرت صلی الله علیه و سلم جاری و ساری ساختند علمای ربانی و فضیلهای حقانی در از منتهی بخت
 و امکانه متعدده هر یک که بهمت چست بمیان جان بسته و متجسس این امر حطیر گردیده و قطع مسا
 بعیده را بر خود آسان دانسته و گرد عالم بگاپو فرموده بخدمت هر صدی که بطوم ظاهری
 آراسته و بلباس تقوی و ورع پیراسته بودند حاضر شده و صورت حال خذلان با آن شباهت
 الالسن بیان نموده و احادیث بشری از هر قسم بمقابله آنها شنوده و کتاب های احادیث
 فرموده و در اکناف عالم و اطراف جهان منتشر ساخته مشهور جهانیان و ماجورز مانیان شدند
 خداوند عالم ایشان را بدرجات عالیات بچار رسول مقبول صلی الله علیه و سلم که فرزند ان حکمی
 رساند این عالی همتان را کرده و شکوه محدثین گویند پس پیغمبر کس نتوانست که افترا بر رسول اکرم
 صلی الله علیه و سلم بسته احادیث کذب و افترا، خود تراشیده در معرض میان و مشهور تبیان
 آورده لغزاند عوام گردند تا آتش فتنه فرو نشست و نایزه عناد و فساد پزمرده گردید
 بعد از آن فتنه اندیشان نابکار و بدکیشان تبه کار را که دزدان و لصوص دین بودند مجاب
 و طاقتی نماند که در سلاستین دین و حصن حصین یقین لقب دزدی و فرجه لصوصی کرده
 مستلیم ایمان ایمانیان بغارت کشیدند الا آنکه تغیر و تبدل در معانی و مضامین احادیث بنویسند
 آنها به گیر کون حسب هوای خود نشان دهند باز آتش پزمرده فساد و نایزه منطف عناد و طهیب
 و تعلقه زن پس فی عظیم علمای عالی منزلت و خرب خیم فضلا، و لا مسقبت نیز در اماکن مختلفه
 و از مانده های متقدمه هر واحد بنفس نفس خود قواعد استنباط احکام معاد و معاش را یاد فرموده
 و بحسب آنها ضبط و ربط احادیث و اقوال صحابه و سلف و تطبیق و توفیق میان آنها نموده
 تفسیر و تاویل و بیان و تاسیح و منسوخ کرده و غایت بذل مجهود درین باب فرموده استنباط
 احکام بقیاس و اجتهاد از خصوص کتب و سنت نموده و غیر عمل اجتهادیه جاری ساخته که شکر

که شمه اش در تعریف مجتهدین در محل خود مذکور است مسائل هر قوم و مکتوب ساختند و کتب فقه
 مرتب فرموده عالم را حقی المقدور ازین دولت عظمی بهره ور ساختند این گروه حق پژوه را
 مجتهدان صاحب المذهب گویند و مجتهدان فی المذهب که بقواعد محدثه استواران
 خود عمل کرده و مسائل مستنبطه استادان را موافق کلام الهی و حدیث نبوی یافته
 و به تنقیح و تصحیح و تفصیل آنها پرداخته تصانیف کتب فقه که خارج از حد و حصا باشد فرموده
 مشکور کافه آنان مومنین شدند و بجز کسی که از هر کدام صاحب المذهب کتابی رسیده
 و عمل بر آن از سعادت اخروی پنداشته منسوب به او شدند تا بعضی صفتی و بعضی شایع
 و بعضی مالکی و بعضی حنبلی گردیدند و فتنه فرو نشست و انتظام در عالم صورت
 پذیرفت و زبان تزار خجایان کوته شد که بتسلط بادشاهان عالمقدار و حکام دیدارم
 زدن نتوانستند تا بسنه یک هزار و دو صد هجری و هر که خبیث باطنی خود را ظاهر ساخت
 چند اوراق مخالف اقوال ائمه اربعه که فی الحقیقه خادمان شرع نبوی بودند و از بهوای
 اماره برگران تصنیف میکرد علماء ربانی و فضلاء حقیقی آن عصر آن را رد کرده و بمقابل
 اش دلائل عقلی نقلی آورده شمرنده و ملزم می ساختند و بهیبت بادشاهان نامدار
 و حکام و الامتداری که نهبانان دین بودند صورت اجرای و ترویج آن صورت نمی پذیرفت بلکه
 می شستند الا بعد از شصت و دو هجری باز آتش پشمرده فساد و نیاژه منطف عناد عبدالوهاب
 نجدی که از شومیت آن مخبر صادق خبر داده بود ملتوت و مشعل کردید سلطان روم و مصر
 عا گرفتار خود را مامور ساخته عبدالوهاب را معه اتباع و خدایش که لشکر عظیم بودند
 علف سیوت کرده در زاویه خمول کنامی منعدم فرمودند و جهانیان از فتنه و فساد او
 که اصحاب تواریخ را روشن و مبرهن است استخلاص دادند الا بعضی اهل هند کوشیده
 حج خانه کعبه بجای یافته و بهند فایز گردیده و این بغاوت دینی را وسیله عزت خود و آلت
 رزق پنداشته عوام الناس بیچارگان را از جاده ستقیم تقلید ائمه اربعه در ربودن
 اختیار کردند حتی که سید احمد شاه را سرگروه خود کرده و بمباس غزای کفار عازم ملک
 کبری شده حکم تکفیر و شرک نیز بر بعضی مومنین بل بر علمای ایشان هم و علم فقه و اصول
 علم کفار را داده و قتل و جدال آغاز کرده در حدود پشاور بشومیت تاراجی
 بجهت بی تیغ در آمدن بقیه السیف در کوه شام و صواد و بنیر متواری شدند و بعضی در کوه

وهندوستان گاهی پوشیده و گاهی پنهان طریقۀ عهد الرواب مذکور را میسر و نیز
 در سائیل مخالف عقایدات مسلمانان و عدم پیروی مذاهب بلکه در تکفیر و شرک مقلدان
 ائمه اربعه و نسبت جهالت بایشان بسیار مقلدان امام اعظم که از مناقبش کتب
 طلف و سلف مملو و مشحون اند و در انکار کرامت اولیا، عظام خصوصاً از حضرت شیخ
 المشایخ محبوب سبحانی قطب العالم غوث الاعظم شیخ عبد القادر الجیلانی قدس
 سره التامی که هزاران علمای دیندار و اولیای اذوی الاقتدار بر مناقبت و
 کرامات معترف و مقرر بوده کتب خود را به آنها میتمن و متهرک ساخته اند تصنیف و تالیف
 کرده و می کنند لکن الحمد والمند که علمای سنت و جماعت علی الدوام در پی ایشان
 شده جواب های دندان شکن داده مؤلفات ایشان را ناچیز و غیر ملتفت فرمودند
 و میفرمایند و ای برایشان که دیده بصارت ندارند و خود را و خود را و زخ می نمایند
 ازین مردمان که مکار و غدارانند و جز زبان زخم و سخن لین چیزی ندارند و حصول دنیا را
 کیف ما التفقت قبله مقصود و آله دام غداری و مکاری سستوده دور باید بود
 والا از شومت اختلاط ایشان که مشتملان مجتهدین و اولیا مکرین اند در قبر خدا
 و غضب او مبتلا خواهند شد و ما علینا آلا البس

فصل ششم در فضائل قرآن مجید و آنچه بدان تعلق دارد

بدانکه قرآن منزل رحمان است که لایاتیه الباطل من بین یدیه و لا من خلفه حکم ما
 فرطنا فی الکتاب من شیء و در شان اوست و بنحو ای خیر مصطفوی وینه نباء
 ما قبلکم و خیر ما بعدکم و حکم ما بینکم و بمؤدائی از مرتضوی ما من شیء الا و
 علمه فی القرآن و لکن الرجال یجوز عند ازاد م تا خاتم به تامی با کان مشتمل است
 و از خاتم تا القراض عالم همگی با یکون را مکتفلن شعرتی هر لطافت که نهان بود پس پرده
 غیب به جمله در صورت زیباش عیان ساخته اند تا آنکه بعضی علمای کرام و برخی
 عظامی عالمقام ذکر خانهای و سنین حیات سرور کائنات علیه آله التحیات و التسلیات
 ما هم ازین آیات قرآن بیانات عظیم شان استنباط و القاط فرموده اند که ازین آیه
 کریمه لیس علیکم جناح ان تدخلوا بیوتنا غیر مسلونین خانه های مراد اند و از
 آیه سوره منافقون و لن یؤخر الله نفسا اذ جاء اجلها شصت و سه سال مذبح

حسن معاشرت خاصه و سیاست از مدد اعطایم حسن معاشرت عامه و چنانچه در کتاب
اسرار التنزیل مرحله این علوم خمس طے شده و اصول ثالث یعنی ہندسہ از ایتہ انظلمتوال
ظلال ذی ثلث شعب استخراج است و حساب تقدیر از انصاف از اربعہ و اخماس
و اسباع قرآن و ہیئت ازان آیات کہ در ان ملکوت ارضین و سماوات و جہوت علومیات
و سفلیات مذکور است و علی بذالقیاس طب از ایتہ کلو و اشربوا و کلا لشر فوا
استفاد است زیرا کہ کلو اشارتہ است بطرف غذا و اشربوا بطرف دوا و لشر فوا
بطرف حمی و تشریح از فخلقنا المضعۃ عظاما فکسونا العظام بحما مستفاد است
کہما لا یسترة وینہ و غیر فلسفیہ عمومی کہ از قرآن مستنبط اند بسیار اند لیکن بنا علی المشہور
بعد و پارہ از حصہ فی الثلثین چارہ فی در جدول نوشتہ میشود

نام علوم	مضامین قرآن	نام علوم	مضامین قرآن
۱ لغت	از مفردات الفاظ قرآن	۱۶	از دفع شبہات قرآن
۲ صرف	از امیثہ قرآن	۱۷	از وجوہ اللفظ
۳ نحو	از اعراب قرآن	۱۸	از الفاظ غیر موجودہ قرآن
۴ معانی	از خواص کتب کلام من جہتہ افادہتا المعنی	۱۹	از تفسیر ہر ایتہ قرآن
۵ بیان	من جہتہ اختلافها بحسب موضوع الدلالة و حقا	۲۰	از اماکن مختلفہ قرآن
۶ بدیع	از وجوہ تخمین کلام قرآن	۲۱	از تقدم و تاخر نزول قرآن
۷ کلام	از دلائل توحید سایر عقائد قرآنیہ ماخوذہ	۲۲	از قصص قرآن
۸ حدیث	از الوار قرآن	۲۳	از ضرب المثل قرآن
۹ اصول فقہ	از استدلال حکام قرآن	۲۴	از بایرون نظایر قرآن
۱۰ فقہ	از تقریر طلال و حرام قرآن	۲۵	از تناسب سور و آیات قرآن
۱۱ فرائض	از تقدیر سپہام قرآن	۲۶	از متشابهات قرآنیہ
۱۲ تفسیر	از معروف بالظاہر قرآن	۲۷	از کیفیت نطق قرآن
۱۳ تاویل	از معروف عن الظاہر قرآن	۲۸	از کیفیت سور و آیات قرآن
۱۴ حقائق	از موزون قرآن	۲۹	از نفوس متبعہ قرآن
۱۵ الادب و البلاغہ	از بلاغت قرآن	۳۰	از منافع معینہ و نایبہات مخصوصہ قرآن مستنبطہ و مستفادہ

ہمیں اندر علوم سے گانہ کہ در ہر یک کتب و رسائل جداگانہ معین و مدون اند چنانچہ اسامی
سمو القدر آہنا علی ترتیب الصدرا این اند کہ در جدول مرقوم می شوند:

۱	عین المعانی	۲	صرف التنزیل	۳	اعراب القرآن
۴	تشید المبانی	۵	تبیان	۶	بدایع المثنیٰ
۷	فقہ اکبر	۸	درر منثورہ	۹	احکام الزامی
۱۰	احکام الاوی	۱۱	قسمۃ الستہام	۱۲	مرویات ابن عباس
۱۳	دقائق التاویل	۱۴	حقائق التنزیل	۱۵	ہدایۃ الاعمجاز
۱۶	نواقض	۱۷	بصائر	۱۸	عجائب الالبیان
۱۹	لباب النقول	۲۰	عباب النزول	۲۱	تخصیص المرام
۲۲	تاج القصص	۲۳	داثر فی المثل السائر	۲۴	کنز المذکورین
۲۵	نظم الدرر	۲۶	برہان	۲۷	شا طیبیہ
۲۸	رسائل ابوبکر بخاری مترجمہ	۲۹	عنوان الذلیل	۳۰	در النظریم

و علوم و مطالب و معلوم این کتب را غالباً تفاسیر مشہورہ مستفیضہ مثل کشف و کواشی
و بیضاوی و کبیر و نیشاپوری و معالم و جامع التفاسیر محتوی اند کمالاً یخفی علی من
یحتوی و بالجملہ ہر گاہ از افساح این مقال التفاح حال شد کہ قرآن شریف ماخذ تمامی
صنایع و حرف و جملگی علوم و معارف است پس تفسیر آن کسیکہ مصنف عالم تحریر
باشد بطریق اولی مشتمل و ماخذ ہمگی صنایع و حرف و کافہ علوم و معارف خواهد بود
و متکفل از ہمہ برای آنست کہ در تفسیر الفاظ و معانی قرآنی و ما یعلق بہا میباشند
تا کہ بقدر طاقت بشری تعیین مراد الہی کرد و خواہ بحسب نقلیات نصیحہ کہ آنرا تفسیر
الروایۃ گویند خواہ بحسبیات صریحہ بشریہ معاضد ثقلین کہ آنرا تفسیر بالذرایۃ نامند
بحسب کشفیات صحیحہ بشریہ متابعہ قبلتین مذکور تین کہ آنرا تفسیر بالویراثہ گویند پس علم
تفسیر اجل علوم قرار یافت زیرا کہ جلالت علم یا بجلالت موعظہ موعود می باشد چنانچہ علم
طب نسبت بہ علم بیطریہ کہ موضوع اول بدن انسان است و موضوع ثانی بدن حیوان کہ
جلالت آن بر حیوان محض و پوشیدہ نیست یا بکثرت فایدہ چنانچہ علم کتابت نسبت
بعلوم مساحت کہ در لول منافع دارین بیشتر است نہ در ثانی یا بکثرت احتیاج

چنانچه علم فقه نسبت بعلم طب کما اول همیشه محتاج الیه صلاح معاد و معاش است بخلاف تانی
که در بعضی اوقات احتیاج به این می افتد پس وجه جلالت در تفسیر موجود اند
بنابر آن که موضوع تفسیر قرآن است و القرآن افضل کل شیء دون الله و از جمله نوایلی
کثیره او حصول حکمت علمیه و عملیه و حصول سعادت اخروی به ابد است و شدت احتیاج
بقرآن عظیم دینی و معارف یقینیه اند و دانستن قرآن عظیم بغیر تفسیر ممکن نیست بنابر آن
مولانا شمس الدین فتاری قدس سره الباری فرموده اند که علم قرآن فرض است
و امام ربانی ابوالقاسم راغب مفهاتی فرموده که من یؤتی الحکمة فقد اوتی خیرا
کثیرا از حکمت مراد علم تفسیر است این هنگام مفسر را ضرورت است که اول معرفت این علوم
سی گانه حاصل نماید و بعد از آن تفسیر نویسی را آغاز فرماید تا که **اول علم الفاظ مفردات**
و حقیقت مدلولات آنها بنماید **دویم** از خطای ابله و صبیح و **سی و سوم**
از غلطی اعراب نگهدارد **چهارم** تقدیم تاجیه تریف تنکیر اثبات حذف **پنجم**
ایراد معنی واحد در طرق مختلفه که بعضی اضمحلاله و بعضی اوضح الدلالة باشند
ششم نکته وجوه تحسین کلام لفظی یا معنوی **هفتم** صنایع عالم و وجود و بقا
و قدرت و حکمت محکم در اینها **هشتم** تفسیر قرآن **نهم** استدلال احکام
و فروع **دهم** طریقه تفصیل اجمال قرآن و حدیث **یازدهم** شبهات ارباب
سهام **دوازدهم** ثلثان ثلث **سی و دوام** **هم** الفاظ قرآن **سی و سه**
سی و چهارم الفاظ قرآن بمعانی غیر صریحه **چهاردهم** حقیقت **پنجم**
پانزدهم بلاغت قرآن **ششم** را که بمنجمله معانی دین استین استبکیان **هفدهم**
نشاندهم معارضه منکرین و مناقضه ملحدین **هجدهم** بعضی الفاظ قرآن
را که مختلف المعنی **سی و نهم** استشهاد بنظایر قرآن **دوازدهم** **سی و نهم**
بیست و یکم الفاظ قرآنی را که از نوع غرابت خالی هستند و معانی عالی آنها برابر لغت عالی
نباشد **بیست و دوم** وجه نزول آیات و سوره بر روایت و سماع **بیست و سوم** کنیت
و مدینت سوره **بیست و چهارم** **یکم** از ازاله حکم یک آیت یا یک سوره بکلمه دیگر آیت
و سوره **بیست و پنجم** **دویم** قصص و اخبار قرآنی **بیست و ششم** **سی و هفتم**
سی و هشتم **سی و نهم** **سی و دهم** **سی و یازدهم** **سی و چهارم** مخالفه لغوی

و توفیق تو به و ذم پر بیست و پنجم وجه مناسبت آیه یا سوره لاحقه بآیت و
سورما سابقه بیست و ششم الفاظ مستشابه چنانچه و ما اهل به لغیر الله
و ما اهل لغیر الله به بیست و هفتم ترجمیم بعضی وجه محتمله علی البعض
بکیفیت نطق بیست و هشتم در مبلغ سور و آیات بلکه حروف و مرکبات
و سکنات عدم زیادت و نقصان بیست و نهم فیما بین خطوط مستبعضه و خطوط
مختصره که در آن تصرف در و باشد و در آن تصرف روان باشد لیسیم اثر شفاء علی
فی الصدور نشان دهد تا بیان کالعیان شود و العیان الا یحتاج الی
البرهان بیت: هیچ کس بر آن بخوید بر وجود آفتاب: بر وجود او ظهور او دلیل
روشن است: همین اند و وجه معرفت علوم قرآنی که مفسر را بکار اند و بدون این علوم
قیل قال اولی اعتبار است و بترقیات خالق الارض و السموات بر این دولت عظمی اهل
سنت و جماعت که مقلدان مذمومی از مذاهب اربعه اند رسیده اند و دیگر سایر
فرق امت محروم و بی نصیب و دعوی شان صرف لاف و کذافت است

در بیان تعریف مجتهد و فقیه و محدث

مجتهد آن است که تمامی آیات احکامی و معانی و تفاسیر و تاویلات و شان نزولات و تمام
اتسام آنها چنانچه در کتب اصول مفصل بر قوم است خوب یاد داشته باشد و تمامی احکام
احکام و سند آنها و احوال را در بیان و معانی و مرادات و تاویلات بخوبی تحقیق کرده
باشد و تمامی اقسام احادیث احکامی چنانچه در شرح کتب احادیث مذکور اند و هر حدیث
مفصلاً یاد داشته باشد و تمامی احکام اجماعی دانسته باشد و تمامی احکام اجماعی
دانسته باشد و قوت تمام و استعداد کمال در استنباط قیاس ازهم دارد لکن اصلی الشرط
ان یحفظ المبسوط کافی السراجیه و افاد ابن الهمام فی فتح القدر من کتاب القضاء
ان المجتهد من تعلم کتاب السنه باقسامهما من عبارتهما و اشارتهما
و دلالتهما و اقتضائهما و ناسخهما و منسوخهما و مناط احکامهما و شروط
القیاس و المسائل المجمع علیها التکویف فی القیاس فی معارضة اقوال الصحیبه و تعلم
عرف الناس من اتقنت منه هذه الجملة فهو اهل الاجتهاد فیجب علیه العمل

بالاجتهاد وفي شرح النقاية واهلية الاجتهاد بان يكون عالما باصول الفقه وهو
 الكتاب والسنة والاجماع والقياس وما لا بد منه للمجتهدين من سائر العلوم
انتهى اقول ولا يخفى ان فينا اشارات الى انه لا يكفي في تعريف المجتهد بما ذكره
 لا بد من معرفة علم اللغة العربية وادواتها ومعرفة الصميم الثابت ومعرفة
 ما روي من اللغة ولم يصح ولم يثبت ومعرفة للتواتر منها والاحاد ومعرفة للرسول
 والمنقطع ومعرفة من تقبل روايته في اللغة ومن ترك ومعرفة طرق الرد ومعرفة
 موضوع من اللغات ومعرفة الفصيح والردى والمدنوم ومعرفة المفرد والشأن
 ومعرفة النوادر والشواذ ومعرفة المستعمل والمهمل ومعرفة المعرب ومعرفة
 المؤلدة ومعرفة النخصائص ومعرفة اشتقاق اللغة ومعرفة الحقيقة والمجاز في
 اللغة ومعرفة المشتركة ومعرفة الاضداد ومعرفة المطلق والمقيد ومعرفة الابدال
 والقلب وغير ذلك هذا كله يتعلق بعلم اللغة والمجاهل بهنما لما ضاع عن بعد
 مجتهدا ومن اراد تحقيق ما اشترنا اليه فليطالع المزهري للسيوطي ^ط ويجد ثم ما هو اكثر
 من هذا في شرط ان يكون متضلعا في علم الصرف والنحو والمعاني والمباني
 والبدائع وعلم اصول الفقه واصول الحديث واصول التفسير عارفا بما حققه
 الاصوليين وما لم يرد المحدثون من ^{غير} اكتفاء على نحو مشكوة المصليح وحافظا لا ^{ولا}
 ائمة الجرح والتعديل ومرجع في ذلك بدون تقليد احد كما في ذرعة والجليل
 ابن المدني ^{وغير} هؤلاء وان يستدل في جرح الراوي وعدالته بقول احد من ائمة
 الجرح والتعديل فهو ما زال في رتبة التقليد والحلا انه يريد الفرار من التقليد
 غاية ما هناك انه خرج من ان يكون مقلدا لكلام الاعظم المتفق على جلالته ^{بأنه}
 ومعرفة وانه انتهى الى تقليد نحو الدار القطنى والبيهقى فهو بعيد من الاجتهاد
بمراحل تنبيه الصالحين فبقية ان ست كما احكام شرعي على بدلائل
 شان اعني به مسئله بدليل ان قرآن يا حديث يا اجماع يا قياس النسبة يا شد ومعنى ومرا
 وتاويل ^و دليل بخوبى تحقيق كروه محذرت ان ست كما صرف عبارات احاديث جنائحه
 شيند جمع كروه باشد ومراد ومحل وتأويل ان بداندا ياندوا احكام على بدلائل شان
 بفهم بانفهم جنائحه اكثر محدثين راجحين حال بود ليس حديثي ^ا كما مجتهد وبقية صحيح كفته

من نخواهد و درین هر دو صورت استعانت است از جناب غوثیت ماب چون این
 مرکز خاطر کرد که حالا باید شنید که استعانت دو قسم است اول حقیقی که مستقله کامله عبارت
 از آن است دویم مجازی که نامستقله کنایه از دست اول مختص بهات پاک او تعالی است
 از غیر او ناجایز چه معنی در حقیقت و مستعان حقیقی هم است چنانچه وایک
 نستعین اذ استعنت فاستعن بالله و ال بر آن است و دویم از غیر او تعالی
 باعتبار آنکه مظهر عون و پی است جایز قال الله تعالی یا ایها الذین امنوا
 استعینوا بالصبر و الصلوة الایة در مرقات شرح مشکوٰۃ مسطور است و هو
 المستعان كما يدل علیه حصر وایک نستعین فلا يجوز استعمال الاستعانة
 فی غیره حقیقت و ان کان قد يستعمل مجازا آة حضرت شاه ولی الله محدث دہلو
 در رساله تہذیبات نوشته اند لا یشفی مریضا ولا یرزق مریضا و قال ولا یكشف ضرا
 الا هو بمعنى ان یقول لشیء کن فیکون لا بمعنی التسیب العادی الظاہری كما
 یقال شفی الطیب المریض و رزق الامیر المجدد فهذا غیره و ان اشتبه
 فی اللفظ آة و در تفسیر عزیزی در معنی وایک نستعین مذکور است درینجا باید دانست
 کہ استعانت از غیر بوجهیکه اعتماد بران غیر باشد و او را مظهر عون الہی نداند مرام
 و اگر التقات محض بجانب حق است و او را یکی از مظاہر عون دانستہ و نظر بکارخانه است
 و حکمت او تعالی دران نموده بعین استعانت ظاہری نماید و در عرفان نخواهد بود و در شرع
 نیز جایز و وارد است و انبیا و اولیا این نوع استعانت بعین کرده اند و در حقیقت این
 نوع استعانت بعین نیست بلکه استعانت بحضرت حق است بلا غیر آة و اینجا است کہ گفته
 اند ہلوی کہ از مشک و قر نقل شنوی: از طرف ان جمع سلسل شنوی: ہر نکتہ
 بلبل کہ بی گل شنوی گل کفنتہ بود گر چہ ز بلبل شنوی: و اما استعانت و استمداد
 از اولیا ذوالجلال بعد از انتقال ثابت و متحقق است ہم نزد فقہاء و ہم اولیا و ہم حکماء
 و ہم حکما آری بعضی فقہا انکار ہم نموده اند مکررات قول بیان را باطل کفنتہ برد فرمودہ اند
 كما استعرفہ انفا محدث معنوی شیخ محمد عبد الحق ہلوی کہ مشکوٰۃ ہم بدیشا
 جای استناد میگیرد و در ترجمہ مشکوٰۃ در کتاب الجہاد از اثبات فقہا و اولیا مینویسند
 و ہذہ عبارتہ اما استمداد باہل عبور منکر شدہ ہذا از بعضی فقہا اگر انکار از جهت آن

آن است که سماع و علم نسبت ایشان را بر ایشان و احوال ایشان پس بطلان او ثابت شد و اگر چه
 سبب آن است که قدرت و تصرف نیست بر ایشان را در آن موطن تا مد و کنند بلکه محبوس
 و ممنوع اند و مشغول با آنچه عارض شده است بر ایشان را از محنت و شدت پس ممنوع است
 که این کلیه باشد خصوصاً در شان متقین که دوستان خداوند شاید که حاصل شود ایشان را
 از قرب در بر رخ و قوت بر شفاعت و دعا و طلب حاجات مرزایان را که متوسل اند
 بدیشان چنانکه در روز قیامت خواهد بود چیست دلیل بر نفی آن و تفسیر کرده است
 بیضاوی آیه کریمه و المنازعات عن قال ایتة را بصفات نفوس فاضله در حال مصفا
 از بدن گشوده میشوند از اهدان و نشاط میکنند بسوی عالم ملکوت و سیاحت میکنند
 بظایر قدس پس میگردند بشرف و قوت از مدبر ارباب و کیت شعری که چه میخوانند ایشان
 با ستمداد و امداد و آنچه نامی فهمیم از آن است که داعی محتاج فقیر الی الله دعا میکند خدا
 و طلب میکند حاجت خود را از جناب او تعالی و توسل میکند بر و حاجت این بنده مقرب
 مکرم در درگاه عزت و میگوید خداوند ابرکت این بنده تو که رحمت کرده بروی
 و اکر ام کرده او را و لطف و کریمیکه بومی داری بر آورده کرد آن حاجت مرا که تو معطی
 کریمی باینده میکند این بنده مقرب را که ای بنده خدا و ولی وی شفاعت کن مرا و بخواه
 از خدا که بدهد مسؤل و مطلوب مرا در قضا کند حاجت مرا پس معطی و مسؤل
 و ماسؤل پروردگار است تعالی و تقدس و نیست این بنده در میان مکر و سبیله
 و نیست ایشان از فعل و قدرت و تصرف نه کنون که در قبور اند و نه در آن هنگام
 که زنده بودند در دنیا ایام شافعی رحمه الله گفته قبر موسی کاظم تریاق مجرب است مر
 اجابت دعا و حجة الاسلام امام محمد غزالی گفته هر که استمداد کرده میشود بومی در
 حیات استمداد کرده میشود بومی بعد از وفات و سید احمد مرزوق که از اعظم
 فقها و علماء مشایخ دیار مغرب است گفت که روزی شیخ ابوالعباس حضرت
 از من پرسید که امداد حی قوی است یا امداد میت من گفتم قومی میگویند که امداد حی قوی
 و من میگویم که امداد میت قویتر است پس شیخ گفت نعم زیرا که وی در بساط حق و در
 حضرت اوست و نقل در نیمه ازین طایفه بیشتر از آن است که حصر در احصا
 کرده شود و یافته نمیشود در کتاب و سنت و اقوال سلف صالح که منافی و مخالف

این باشد در گذار این را ~~مستحب~~ شیخ ابن حجر مکی عینی در شرح حدیث لعن الله
 اليهود والنصارى اخذ واقبول بنیاهم مسلحاً گفته که این لعن بر تقدیر است
 که نمازگذار بجانب قبر از جهت تعظیم وی که آن ممنوع است به اتفاق و اما اتخاذ مسجد در جوار
 پیغمبری یا صالحی و نماز گذاردن نزد قبر وی بقصد تعظیم قبر و توجیه بجانب قبر بلکه به نسبت
 حصول مدد از وی تا کامل شود ثواب عبادت ببرکت قرب و مجاورت مر از روح پاک راجحی
 در آن آه جامع کلمات خفی و جلی مولا الحاج ابوالبرکات محمد زاب علی در کتاب تدقیقات
 راسخات شرح تحقیقات شامحات نوشته و فی الرسالة العزیزة استمداد از اولیا اچنانکه در زند
 ایشان میکنند همچنین بعد ممت ایشان بکنند جایز است یعنی بالاستقلال
 از ایشان چیزی استمداد نکنند آه و آیفاینها مدد خوانستن و و طور میباشد یکی آنکه
 مدد خواستن از مخلوقی مثل آنکه از امیر و پادشاه نوکر و گدا در محبت خود مدد میجویند
 و عوام الناس از اولیا دعا میجویند که از جناب الهی فلان مطلب را در خواست نمایند
 این نوع مدد خواستن در شرع از زنده و مرده جایز است دوم آنکه بالاستقلال چیزی که
 خصوصیت بجانب الهی دارد مثل دادن فرزند یا بارش باران یا دفع امراض یا طول عمر
 و مانند این چیزهایی آنکه دعا و سوال از جناب الهی در نیت باشد از مخلوق در خواست نمایند این نوع
 حرام مطلق بلکه کفر است اگر کسی از اولیا مذهب خود خواه زنده باشد خواه مرده این نوع استمداد
 خواهد از دایره مسلمانان خارج میشود آه از بیجا مفهوم شد که اگر مسلمانی از امور مخصوصه
 جناب الهی مثل دادن فرزند و دفع مرض از کسی اولیا طلب کند اگر به نیت دعا و سوال از قادر
 ذوالجلال ~~گفته~~ باشد حکم بکفر آن نتوان کرد و الله اعلم و اثبات استعانت از اولیا
 مستقلین به تحقیق متکلمین شمه آن در رساله منتهی المقال فی شرح حدیث لا تشدوا
 الریحان تصنیف بقیة السلف حجة الخلف مولانا مفتی محمد صدر الدین صدر الصدور
 دہلی که منکریم از ایشان در رساله خود آورده مذکور است و هذاه عبارته
 و انتقام ز ابر از قبور اولیا و صلوات و نیز واقع است و بکثرت حصول فیوض و فتوح از
 ارواح مقدسه اولیا جای انکار نمانده و نزد صوفیه کرام بمنزله مشاهدات و محسوسات
 است و آثار عجیبه و منافع عظیمه در آن یافتند و سر انتفاع از زیارات قبور و اتیان مت
 آن است فایده بنقل عبارت ترجمه مشکوة و اعظم کشت که حضرت امام شافعی

این علم البنی فداہ امی و ابی یحیٰ از استمداد از اہل قبور قائل وہم حافظ ابن حجر مکی در فلانیہ نوشتہ است
 کہ بزرگ العلماء و ذوالحجرات یز و سرون قبر الامام ابیحنیفہ و بتوسسون بہ
 الی اللہ تعالیٰ فی قضایہم و انہم منہم الامام الشافعی یقول فی کتابہ فی حلیۃ
 حنیفہ واجبی الی القبر فاذا عرضت لی حلیۃ صلیت رکعتین و سئلت اللہ
 عندہ فیتقضہ منی بعمالہ کذا فی التحقیقات الشامحات و ہمین استاذ المحدثین
 ما یذا فتی رسید المرسلین علیہ الصلوٰۃ من رب العلمین اعنی حضرت امام اعظم از قبر بعضی ائمہ
 ہدی استقامت نمودہ اند چنانچہ حضرت مولوی علی محمد خاں و تلمیذ حضرت مولوی
 یار محمد ملتانی محدث و مدرس لائانی در رسالہ خود بنویسید در فتاویٰ عقاید المقتدی
 فی مسائل الہدی در فصل تعظیم علویہ آورده تراوی عن محمد بن الحسن الشیبانی
 و عن ابی یوسف و عن وکیع رحمہم اللہ تعالیٰ ان اباحنیفہ رضی اللہ تعالیٰ
 عنہ کان یزور ابداً القبر الامام محمد بن جعفر الصادق رضی اللہ عنہ و یکس علی
 بابہ و یعطی للمجاورین فتوحاً و یطلب الاستعانة منه فی الامور الآ
تمہ باید دانست کہ بسیاری از علمای اعظام جواز استمداد از ارواح اولیاء
 باستنباط از آیات تکرارہ و احادیث متوافرہ ثابت کردہ از اجلہ است آنچه از منقولات
 ماسبق ہویدا شد و آزان جملہ است آنچه امام ابو سعید سالمی صاحب تصنیف در علم
 کلام در چند ابواب کتاب برنج بہ بیان این مطلب پرداختہ نقل عباراتش موجب طمأنینہ
 است کتاب بجنس موجود است من شاء فلیطالعہ و آزان جملہ است آنچه در
 تدقیقات راسخات نوشتہ پوشیدہ نماید کہ از آیات کثیرہ و احادیث متوافرہ استنباط
 جواز استمداد حاصل میشود لکن مرد مال و اختصار و حدیثاً عن الوطناب
 بریک آیت و حدیث اکتفا نمودہ آمد اما الایۃ فقوله تعالیٰ ولا تقولوا لمن
 یقتل فی سبیل اللہ اموات بل احياء و لکن لا تشعرون الا ایۃ
 طور استلال بر جملہ استمداد از زمین آیت لآنکہ حیات شہد از نظر قرآنی بہ ثبوت ہوستہ
 و قایل بعضی جمہور صحابہ و تابعین بہ ادسلاک و شعور ارفع و بقا آنہا بعد از موت در تفسیر
 بیضا و مرقوم است و سابقاً تفصیلاً در مبین شرح و ظاہر است کہ این حیات نیست
 ارفع ایشان را پس در امور متعلقہ مع از جنس احویا باشند و شکر نیست در آنکہ استمداد

از احکام متعلقه روح است پس حکم نیز مثل احیاء باشد و در حالت حیات شهیدان و انبیاء است
 از ایشان بدعا و التجا در جناب او تعالی نزد مانعین هم امتناعی ندارد پس همچین بعد موت و نبوت
 شان نیز ممنوع نباشد هر گاه باین دلیل استمداد از شهیدان جایز شد از غیر ایشان نیز که باعتبار
 ایمان و تقوی و مجاهده و جهاد بالنفس اماره باعتبار امانت مقتضیات موتی بهمیمیه در حکم
 شهیدان بودند جایز خواهد شد چرا که مدار استمداد بر بقای مستخدم عنده و قرب و مترکت او عند الله است
 و این معنی غیر شهیدان را نیز حاصل میسبب پس از غیر شهیدان نیز جایز باشد هکذا فی الرساله
 القاسمیه و اما الاحادیث الخ آه حضرت قاضی آقا، الله پانی پتی که نزد منکر بهم اعتبار
 بسیار دارند چنانچه در رساله خود بحد کثیر از ایشان سند گرفته است در رساله مذکوره الموتی
 اولیا را هم حکم شهیدان در حیات گفته اند و بده عبارت تمام احیاء عند بهم اقول شاید مراد آن
 باشد که حق تعالی ارواح ایشان را قوت اجساد میدهد هر جا که خواهند سپر کنند و این حکم مخصوص
 شهیدان نیست انبیا و صدیقان از شهیدان افضل اند و اولیا هم در حکم شهیدانند که جهاد
 بالنفس خود کرده اند که جهاد اکبر است و مرجعنا من الجهاد الا صغر الی الجهاد
 الا کبر از آن کنایه است آه مطلب در بیان استمداد جواز استمداد و
 حاشا نه از قبر و بجز التوفیق که جواز استمداد از بعد قیامت استمداد است سند اول
 آنکه شنیدن ندا از دور منجمله کرامات اولیا است چنانچه در اکثر کتب عقاید مثل شرح عقاید
 للعلامة التفتازانی و شرح فقه اکبر به مولانا القاری و غیره که منکر هم از اینها جایز استمداد
 در سبب کرامات الاولیا حق نوشته است که دید حضرت عمر بکرامت از منبر مدینه منوره
 لشکر خود را در نهانها دزد که در پائین کوه مخالف در کمین است و ایشان غافل تا که آواز
 داد امیر شکر که یا ساریه الجبل الجبل یعنی ای ساریه پر حذر باش از کوه و شنید حضرت
 ساریه بکرامت آن آواز را با وجود بعد مسافت و از بعضی حواشی شرح عقاید معلوم
 میشود که بعد فیما بین چند صد گز بود در حضرت محبوب سبحانی غوث صمدانی صاحب
 کرامات متواتره و برکات مشهوره اند در تکمیل الایمان عقاید میفوسید که وجود کرامت
 از بعضی صحابه و اولیا است بطریق شهرت و تواتر ثبوت یافته است که در دو انکار
 مد آنجا مجال نباشد خصوصا از بعضی عاظم اولیا چنانچه غوث الثقلین شیخ عبد القادر جیلانی
 و امثال ایشان رضی الله تعالی عنه ایام عبد الله یعنی گفته است ان کرامات بلغت

حد التواتر و معلوم بالا تفاق ما بلغت مثلها من احد من شيوخ افاقاه
و ولی رابعه از موت غزل از ولایت نیشور چنانچه در تکمیل الایمان و غیره کتب عقاید
تصریح بدان رفته بلکه شهادت اولیا زنده اند بحیات معنوی چنانچه شمه از بیانش گذشته
و بعضی از آن میان خواهد شد انشاء الله تعالی و لنعلم ما قال المرشد الذکر کمال
و المخدوم الاجل قدس ستره موت ولی هست حیات ابدی قوت امداد نه زوگشت
رویه هیچ خلل نیست ولی را بموت قوت امداد نه زوگشت فوت اگر گوی که سماع
ند از بعید علم غیب است و آن خاصه باری تعالی است چنانچه حضرت شاه عبدالعزیز صاحب
در تفسیر عزیزی علم غیب و شنیدن فریاد هر کسی از هر جا از لوازم الوهیت گفته اند
میگویم که تفصیل مسئله علم غیب در محل آن کرده آید و در اینجا برای جواب این قدر
کافی است که اطلاع اولیا بر بعضی مغمیبات از کرامات است و حقیقت و ثبوت کرامات
بکتاب و سنت است کما بین فی کتب العقاید و غیره و در رد المحتار علی المذخر که نزد
منکر هم با اعتبار است مینویسد قلت بل ذکر و فی کتب العقاید ان من جمله کرامات
الاولیاء الاطلاع علی بعض اللغیبات آه و در شنیدن فریاد هر کس از هر جا شنیدن
فریاد منتسبان سلسله علیا بشنودن حقیقتی و آنهم ماشاء الله فرقیست بین در
بدهت نیست حاجت با قامت بر مان و حجت سند دوم آنکه در حدیث حسن
حصین که در مسند زاذم مصنف ابن ابی شیبیه و کتاب عمل الیوم و اللیلین سنن
معجم کبیر طبرانی مرویست یا عباد الله اعینونی واقعتا شرح حسن حصین
از عباد الله ملائکه یا مسلمانان از جن یا رجال الغیب مراد داشته اند و بموجب
قاعده اصول که العبرة لعموم اللفظ لا لخصوص الاستیجاب محقق فضلامی مخمور استاذ
علمای لاهور و قصور حضرت مولوی محمد محفوظ لاهوری قادری در رساله خود و هم
فاضل لوزعی محقق المع مولانا ابوالبرکات حاجی تراب علی لکهنوی در تدقیقات اسماء
ارواح اولیا نیز مراد داشته اند و این ند از بعید است نقل عبارت شرح حسن حصین
لمولانا القاری علیه رحمة الباری درین مقام مناسب تمام و مقتضای مرام است و انشاء الله
دائمه یقاله نقلت الشیخ
بمعنی فریت و فی
فلیناد اعینوا ای اعینونی علی اخذها و اعینونی فی

يا عباد الله المراد بهم الملائكة او المسلمون من الجن او رجال الغيب المسنون بالابدان
~~مسعود~~ رواه البزار عن ابن عباس رضي الله تعالى عنهم وروى ابن السني عن ابن مسعود
 رضي الله تعالى عنهم من فوعاذا انفلتت دابة احدكم بارض فلانة فليناد
 يا عباد الله احبسون فان لله تعالى عبادا في الارض تحبسه قلت حكى بعض
 شيوخ الكبار ~~انفلتت له دابة~~ ~~انفلتت له دابة~~ وكان يعرفها هذا الحديث فقال
 حبسها الله تعالى في الحال وكنت انا مرة مع جماعة فانفلتت منا فبم
 وعجز واعنها فقلت حبسها الله تعالى علينا في الحال يعني سبب سوره الكلا
 ذكره النووي في الاذكار رحمكم الله مومص اي مروي ابن ابي شيبة هده الزيادة
 موقوفا من قول ابن عباس رضي الله تعالى عنهما وان اراد وفي نسخة واذا
 اراد عونا اي نصرا واعانة او معيننا ومعينا فليقل يا عباد الله اعينوني يا
 عباد الله اعينوني يا عباد الله اعينوني اي يكرها ثلثا وهو رواه
 الطبراني عن يزيد بن علي عن عقبة بن غزوان ان نبي الله صلى الله عليه
 وسلم قال اذا ضل احدكم شيئا او اراد عونا وهو بارض ليس بها ائمن فليقل
 يا عباد الله اعينوني يا عباد الله اعينوني يا عباد الله اعينوني فان لله
 عبادا لا تترونهم وقد جرب ذلك اي وذلك مجرب بحقق اي رواه الطبراني
 من حديث عقبة بن غزوان ايضا قال بعض العلماء الثقات حديث حسن
 يحتاج اليه المسافرون وروى عن المشايخ انه مجرب ~~بصحة~~ ذكره
 ميرك آلا اشرح فارسي حصن حسين للشيخ مولانا ابي الفتح ملتاني رحمه الله منقول بشي
 نا بمنزله ترجمه شرح عربي كرد واذا انفلتت دابة فليناد اعينوا يا عباد الله
 رحمكم الله مومص وان اراد عونا فليقل يا عباد الله اعينوني يا عباد الله
 اعينوني يا عباد الله اعينوني ما وقد جرب ذلك ط يعني ~~سند~~ سند بزاز
 مرويت از ابن عباس رضي الله تعالى عنهما که رسول خدا صلى الله عليه وسلم فرموده است
 که وقتیکه جست کند دابه شخصی و برود ناگاه پس باید که ندا کند و بگوید یاری کنید بر گرفتن
 دابه من ای بنده گان خدا نادابه من بدست آید و مراد از بنده نامی خدا ملائکه اند
 یا مسلمانان از جن یا رجال الغیب که آنها را ابدال می نامند قوله رحمکم الله مومص یعنی در

در مصنف ابن ابی شیبہ مرویست زیادتی در عایت موقوف در قول ابن عباس رضی اللہ
 عنہما و در کتاب عمل الیوم والليلة ابن سنی مرویست از ابن مسعود رضی اللہ تعالیٰ عنہما
 مرفوع اذا انفلتت دابتا احدا کم یا مرض فلا تة فلیناد یا عباد اللہ احبسوا
 فان لله تعالیٰ عبادا فی الارض تحبسہ انتہی و حکى بعض الشیوخ الکبار
 فی العلم انفلتت له دابتو کان يعرف هذا الحدیث فقال حسبہا اللہ علیہ
 فی الحال قوله وان و در نسخہ ایست و اذا اراد یعنی در معجم کبیر طبرانی مرویست از زید
 بن علی از عقبہ بن غزوان رضی اللہ تعالیٰ عنہما کہ رسول خدا صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم
 فرمودہ است و اگر خواهد یکی از شما معینی و یاری کری را در گرفتن آن باید تحصیل
 مطلبی دیگر پس باید کہ بگوید سہ بار این قول را کہ یا عباد اللہ اعینونی و لفظ معجم کبیر
 این است قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اذا ضل احدکم شیئا او اراد
 عونا و هو یا مرض لیس بہا انیس فلیقل یا عباد اللہ اعینونی یا عباد اللہ
 اعینونی یا عباد اللہ اعینونی فان لله عبادا لا ترونہم قوله و قد جرب
 ذلک ای حدیث مذکور مجرب است و محقق یعنی در معجم کبیر طبرانی مرویست نیز از حدیث
 عقبہ بن غزوان قال بعض العلماء الثقات کہ این حدیث حدیثی است نہ کمو محتاج
 اند بسوی او مسافران و منقول است از مشایخ کہ این حدیث مجرب است کہ پیوستہ
 باین یافت مطلب آہ **انتبہ** بہ بیستند کہ درین ہر دو شرح عباد اللہ در حدیث
 عقبہ بن غزوان کہ در طلب عون است بر اطلاق خود گذارستہ اند و ہم از عون
 مراد عامتر داشتند فافہم و در رسالہ حضرت مولانا محمد محفوظ نوشتہ ان الدعاء
 والاستعاذۃ بجناب الشیخ رضی اللہ عنہما الذی ورد فی الحدیث الذی
 نقلہ صاحب المحسن المحصین بعلوۃ البرائیر والطبرانی و اذا انفلتت
 دابتہ فلیناد اعینونی یا عباد اللہ رحمکم اللہ و ان اراد عونا فلیقل یا عباد
 اعینونی الحدیث و قال شارحہ مولانا علی القاری علیہ رحمۃ الباری
 المراد بہم الملائکۃ او المسلمون من الجن او رجال الغیب المسمون
 بالابدال انتہی قلت الاولیاء المنقلون من دار الفناء الی دار البقاء الذین
 ہم احياء بالحیوة المعنویة داخلون فی عباد اللہ باعتبار شمولہ و عمومہ

للآحياء والاموات صوراً قال صاحب القلوب يحان العبرة لعموم اللفظ
 لا بخصوص السبب لان التمسك انما هو باللفظ وهو عام وخصوص السبب
 لا ينافي عموم اللفظ ولا يفني اقتضائه الا ودرت قيات راسخات مي نوزيد
 وازان جمله ست حديث كه در حصن حصين مذکور است و اذا اراد عونا فليقل
 يا عباد الله اعينوني بالحديث وقد جرب بذلك يعني و قتيبة كخواجه يارزي كرامت
 وابه يا مطلق ليس بگويد سر باراي بنده گان خداياري كنيد مرا و بر او را عباد الله
 رجال الغيب انذ يعني ابدال و ابدال انكه يا اجنه مؤمنه يا ارواح اوليا و به تحقيق تجربه کرده شده
 و نزد اهل سنت ارواح اوليا برانحال مطالب بدعا و التجا و هم رالفاه فيوض باطنه قادرند
 باقدار خدا جل و علا از منقولات ماسبقه همين يك سطر تفسيره عزيزي حفظ بايد كرد كه
 براي رد و ابطال اين او نام خام كافي و وافي است و او و ايسيان كجالات باطني از
 آنها مينمايند و از باب حاجات و مطلب حل مشكلات خود از آنها مي طلبند و مي باندند
 قطب الاقطاب فيرد الاحباب الغوث الاعظم شيخ شيوخ العالم غوث الثقلين
 امام الطائفتين شيخ الطالبين شيخ الاسلام محي الدين ابو محمد عبد الله
 القادر الحسيني الحسيني الجليلي رضي الله عنه از كمال اوليا اهل بيت و از اعوان
 حسنيه است از احقاد عبد الله محض بن حسين بن امام المسلمين حسن امير المؤمنين علي مرتضى است
 رضوان الله وسلامه عليهم اجمعين منسوب است بجيل كه از اجيلان و گيلان نيز گويند و اولاد شريف
 آنحضرت سنه سبعمائة و برادري است احدى و سبعمائة و در بعثت است و مدت بقدر او در مدینه ليس
 و فتوى راسى و سنه سال و مدت كلام او بر مردم و ارشاد خلق چهل سال و عمر آنحضرت نود سال
 و وفات او سنه احدى و ستين و خمسمائة و در سنه ثمان و ثمانين و اربعمائة كه سال عمر
 آنحضرت پزوه بود بقدار قدم سعادت لزوم ارزاني داشت و بقصد اشياخ و ائمه و اعلام
 امت و علمای سنت و اعيان دين نموده اول قرآن عظيم را با روايت و در ايت و شرحه علين
 بوقت ايقان تجويد فرمود از اعلام محدثين و اعظم مستندين و علمای متقنين استماع
 نموده و تحصيل علوم و تكميل آن فرموده در جميع علوم اصولا و فروع او مذيبا و خلافا در جميع
 اعلام بغداد بلكه كافه علمای بلاد در گذشت حتى فاق الكل في الكل و صار مرجع الجميع
 بعد از ان حق عز و علا او را بر خلق ظاهر كرد ايند و قبول عظيم و عظمت تمام در قلوب خواص

خواص دعوام نهاد و بمرتبہ تطبیق کبری و ولایت عظمیٰ مخصوص گردانید و جمیع طواف قدر از
 عقما و علما و طلبه و فقرا از اقطار ارض و افاق عالم توجه بجانب عرش مآب او داد و بنای سعادت
 از محیط قلب اسیر ساطل لسان جاری ساخت و از ملکوت اعلیٰ تا بهبوط اسفل صیقل کمال داد
 جلال او در افکند و عطایات قدرت و امارات ولایت و شواهد تخصیص دلایل کرامت او از اقطار
 نصف النهار ظاهر و باهر بزرگ گردانید و سفایح خزان جود و از تمه تصرفات و جوهر البصیفة اقتدار و
 اختصار و اسیر دلوب جمیع طواف امام را مسخر سلطان بهیبت و قهر بان عظمت او
 ساخت و کل اولیای وقت را در خاوه انفاس و ظل قدم و دایره امر او گذاشت تا نامور
 شدن عند اللہ بقول او قدمی بذه علی رقبته کل ولی اللہ و جمیع اولیای وقت از حاضر و غائب
 و فریب و بعید و ظاهر و باطن کردن اطاعت و سرانقیاد و بنهادند خوفناک من الرد و طمعانی المنزیه و
 قطب الوقت و سلطان الوجود امام الصنفین و حجة العارین روح المعرفة و قلب الحقیقة
 خلیفة اللہ فی ارضه و وارث کتابه و نائب رسوله الوجود البحت و النور الصرف سلطان الطریق
 و المتصرف فی الوجود علی التحقیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ و عن جمیع الاولیاء **سحلیة** آنحضرت
 کحیف البدن ربیع القامت عزیز الصدور عریض اللحم و طویلها اسم اللؤلؤ مقرون الحاجین ذی
 صوت جهور و ستمت ہی و قد علم علی و علم فی له صیبت و صوت و ستمت و صمت و در کلام آن
 حضرت نوعی از ستمت و جهر بود که سامع را رعبی و هیبتی در دل می افزود و از جمله خوارق کلام او
 آن بود که در شنیدن آن قریب و بعید یکسان بودند و بحسب قریب و بعد مکان مجلس
 تفاوتی ظاهر نمیشد و در وقت کلام او هیچکس را جز سکوت و انصات گنجایش نداشت
 و نزد امر کردن بخیزی جز مبارزت با مثال صورت نمی بست و هر که نظر بر جمال با کمال او
 افتادی اگر چه در قساوت قلبی متمکن بودی خشوع و خضوع دست دادی و بیگانه به مسجد جامع
 بر آمدی ظالیق بهم دست بد عابرا و زدندی و حاجات خود را از درگاه قاصنی الحاجات خواستند
نقلست که روزی آنحضرت در مسجد جامع عطسه زد و از مردم آواز بر همک الله و بر هم
 یک چندان برخاست که مستثنی بالذخلیفة که در مقصود جامع نشسته بود متوجهم شد
 و پرسید که این چه فریاد است گفتند که شیخ عبد القادر عطسه زده است و مردم
 تشمیت او کرده اند **و اما عالم** آن حضرت لعل است که روزی قاری آتی از قرآن در
 مجلس او برخواند و آنحضرت بهی در تفسیر آن بیان فرمود و وجهی دیگر و دیگر تا یازده وجه

نا ایجا علم حاضران مجلس همراه بود بعد ازان در بیان وجوه دیگر شروع نمود و با تمام اربعین در جبهه
 فرمود و هر چه را سندی با اتصال رسانید و بر وجه دیلی و هر دیلی را تفصیلاً داد که موجب
 تعجب حاضران گردید بعد ازان فرمود گداشتیم قال و باز اندریم بحال لا اله الا الله محمد رسول الله
 این کلمه گفتن و شورشی و اضطرابی در دلهای حاضران افتاد و جاهلها پاره کردن و رو به
 نهادن **نقلست** که جناب آنحضرت مرجع علمای عراق بلکه محط رجال طالبان آفاق
 بود و از جمیع اقطار عالم فتاوی پیش آن حضرت اندوختی سبق و مطالعه و تفکر جو اب بر صواب
 ثبت فرمودی و هیچکس از مذاق علما و بجا عظاما بحال خفاف و تکلم در آن ممتصور نبود
 یکبار فتوی آمد از جانب بلاذری که صورت او این بود چه میگویند سادات علما در مردی
 که سوگند خورد بر سه طلاق بر آن که حق تعالی را عبادتی کند که در وقت اشتغال
 بآن عبادت هیچ یکی از افراد انسانی در هیچ مکانی او را در آن عبادت شریک نباشد کدام
 عبادت او نماید که از عهد حنت این حلف بر آید بعد از آنکه علمای عراقین در جواب این سوال
 متحیر و بجز ۱۰ روز یافت آن معترف گشته بودند پیش آنحضرت او روندوی بجز در نظر در
 آن فرمود بجای الطاف و لطوف اسبوعا و حده و کلیمینه یعنی خالی ساخته شود برای آن شخص
 جای طواف خانه کعبه را تا طواف کند تنها و از عهد میمینی که خورده است بر آید زیرا که طواف
 عبادتی است هیچکس از آدمیان در آن زمان با او همراه نیست **و اما طریق**
 آنحضرت در سلوک بحسب شدت و لرفوم نظیرنداشت و هیچکس از مشایخ عصر طاقت آن
 نبود که با وی مساهمت جوید در شدت ریاضت و قوت مجاهدت و طریق او تقوی بود
 و موافقت و تبری از حول و قوت و ذبول در تحت مجاری و اقدار بموافقت قلب در روح
 و نفس و اتحاد ظاهر و باطن و انسلاخ از صفات نفس با غلبت از رویت نفع و ضرر و قرب
 و بعد و فراغ قلب و غلبه سربو تجاذب شکوک و تنازع اغیار و تشویش بقایا و بقاء تفرقه
 و اتحاد قول و فعل در معانفت اخلاص و تسلیم و تحکیم کتاب و سنت در هر خطره و لحظه
 و وارد و حال در ثبوت مع الله فی کل الاحوال و تجرید توحید و توحید تفرید با حضور و موقف
 عبودیت که مستند است از لحظه کمال ربوبیت و حفظ احکام شریعت با مشاهده
 سراسر حقیقت **نقلست** که آن حضرت فرمود که مدت بیست و پنج سال بر قدم
 تجرید و صحرائی عراقی در ضربه های اومی گشتم بحالتی که نه هیچکس را میشناخت و نه من

کس را طوایف رجال الغیب و بنی الجان بر من می آید و ایشان را طریق حق تعلیم می کردم
 و تا مدت چهل سال نماز فجر را بوضو و عشاء میگذاردم و تا پانزده سال بعد از نماز عشاء
 قرآن مجید استفتاح مینمودم و بر یکپای ایستاده و دست در میخ دیوار زده تا وقت صبح
 ختم می کردم و از سه روز تا چهل روز میگذشت که فوت نمی یافتم و خواب نمی کردم و تا یازده
 سال در برج بغداد که او را بجهت طول ملک من در وی برج عجیب گویند مشغول بودم
 و با خدا عهد می بستم که بخورم تا نخورانند و مدت های مدید بر این میگذشت و عهدی بنی
 شکستم و هرگز عهدی که با خدا بستم نشکستم فرمود وقتی در بعضی سیاحتات
 پیش من آمد و استدعای صحبت کرد با شرط صبر و عدم مخالفت و آن شخص مراد
 یکجا جای بنشیند و برفت و وعده کرده که تا نیایم از اینجا برنخیزم سال تمام بر این حال گذشت
 و آن شخص پیدان شد و من برو عده او ایجا نشسته بودم بعد از انقضای مدت یکسال
 بیاید و مرا نشسته یافت بار دیگر همچنان وعده کرد و رفت تا سه مرتبه این چنین واقع
 شد لوبت آخر با خود نان و شیر آورد و گفت که من خضرم و مانورم که با تو این طعام بخورم
 طعام را خوردیم پس گفت بر خیز و در بغداد برو و بنشین ترک سیاحت کن پرسیدند
 درین مدت سه سال قوت از کجا بود گفت از هر چه پیدا میشود و بر زمین افتاده می بود
نقلست از شیخ ضیا الدین ابو نصر موسی که گفت شنیدم از والد خود شیخ محی الدین
 عبد القادر رضی الله تعالی عنه که در بعضی سیاحتات بدشتی افتادم که در آنجا آب نبود
 چند روز در آنجا بودم و آب نیافتم تشنگی غلبه کرد حق سبحانه تعالی ابری بر کماشت که برکن
 سایه کرد و قطرات چند از وی بچکید که بدان تسکین یافتم پس لوزی ساطع شد که نام
 افق را اور گرفت و صورتی عجیب از آن میان ظاهر شدند ادرد او که یا عبد القادر منم
 پروردگار تو طلال کردم بر تو هر چه مرام ساختم بر غیر تو بگیر آنچه طلبی و بکن هر چه خواهی
 گفتم اعوذ بالله من الشیطان الرجیم دور شوای ملعون این چه سخن است
 ناگاه آن روشنائی به تاریکی مبدل شد و آن صورت دو گشت و گفت یا عبد القادر
 نجات یافتی تو از من بواسطه علم تو با حکام پروردگار و فقه تو با حوال مسازلات خود و من
 بمثل این واقعه هفتاد تن را از اهل این طریق از راه بروم که یکی از آنها بجای خود نایستاد
 این چه علم و هدایت است که حق تعالی ترا عطا فرموده گفتم لله الفضل

والمنة ومنه الهداية في البداية والنهاية واما وعظ انحضرت
نقل است که فرمود در اوستاد کار در لفظه و منام با مورد منتهی میشدم و غلبه میسر کرد
بر من کلام بجدی که بی اختیار می شدم و قدرت سکوت نداشتم و حاضر می شد
در مجلس من دوسه از افراد ناس که از من سخن می شنیدند عاقبت اجتماع و ازدحام
مردم بجای رسید که در مجلس جای نشست نماند در مصلى شهر میرفتم و سخن می گفتم
انجا یگانه نیز مردم تنگ شد کسی به پیرون شهر آمدند و خلایق بی شمار از سیاده
و سوار می آمدند و ما و رای مجلس را اگر گرفت می ایستادند تا آنکه عدد نزدیک هفتاد
هزار میر رسید **نقل است که** در مجلس وعظ آن حضرت چار صد نفر در آن
وقت لم گرفته می نشستند و آنچه از وی می شنیدند بلا میگردند و فرمود که در اول حال
رسول خدا را صلی الله علیه وسلم و حضرت امیر تقی را علیه رضوان الله در خواب دیدم
که امر فرمودند مرا بتکلم و انداختند در دهن من لعاب دهن و بکشد بر من ابواب
سخن **نقل است** از مشایخ که هر گاه که شیخ محی الدین عبد القادر بکرسی بر می آید و میگوید
الحمد لله خاموش میگرد و هر ولی فدای می که بر روی زمین هست حاضر او غائب او از بیخمت است
که این کلمه را مکرر میگوید در میان آن ساکت میگردد و اولیا و ملائکه از دحام میکنند
در مجلس او و آنها که در مجلس او حاضر شوند و نمایندگان بیشتر انداز آنها که بنمایند یکی از مشایخ
عصر آن حضرت گوید که یکبارى از برای احضار جن دعوت کردم و عزایم خواندم و هیچ یکی از جنیان
اجابت نکرد و حاضر نشد و از آنچه معتاد بود از زمان دیرتر کشید حیران شدم که سبب این
تاخیر چه باشد چون جماعه از ایشان حاضر شدند پرسیدم که سبب تاخیر چه بود گفتند که شیخ
محی الدین عبد القادر وعظ میفرمودند و ما همه آنجا حاضر بودیم و بعد از این اگر دعوت ما کنی در وقتى
نکنی که شیخ در وعظ باشد که لاجرم در حضور ما تاخیری راه خواهد یافت گفتم که شما نیز در مجلس وعظ
او حاضر میشوید گفتند که اجتماع ما در مجلس او بیشتر است از ازدحام آدمیان و طوائف کثیر
از ما بردست او اسلام آورده اند و نابت نموده **نقل است** که مجلس آنحضرت هرگز از
جماعه یهود و نصاری و امثال ایشان که بردست او بیعت اسلام آوردند می و از
طوائف عصاة از قطاع الطریق و در باب بدعت و فساد در مذہب و اعتقاد که ناتب میشوند
عکالی نبودى از یهود و نصاری بیشتر از یانصد و از طوائف دیگرش از عدد هزار بردست او

نائب شدند و از سو اسیرت باز آمدند و از اقسام دیگر خلافت خود چه توان گفت نقاست
 که در وقتی که آنحضرت بکرسی بر می آمد بالوائع علوم تکلم میکرد و حاضران همه از مشاهده
 هیبت و عظمت ساکت و صامت می بودند ناگاه در میان کلام میفرمودند معنی انقال
 و عطفنا بالخال این کلمات و در مردم اضطراب و وجد و حال در آمدن یکی در گریه و فریاد می در آمدند
 و دیگری جامه پاره میکرد و راه صحرا میگرفت و دیگری پهبوش می افتاد و جان
 میداد و وقتما بودی که از مجلس و عطا آنحضرت جنازه با پیرون می آمد از جهت غلبه شوق و هیبت
 و تصرف و قهرمان عظمت و جلال او و از آنچه از خوارق و کرامات و تجلیات و عجایب و غرائب
 و حدوث اشیا عجیب و ظهور امور غریبه در مجلس و عطا آن حضرت نقل کرده اند خارج از
 حد حصر و احصاست و لوان ما فی الارض من شجرة اقلام و البحر یهدی و فرموده
 که جمیع اولیا و انبیاء احمیا با جساد و اموات باروح و جن و ملائکه در مجلس او
 حاضر میشدند و حضرت حبیب رب العالمین صلی الله علیه و سلم نیز از برای تربیت نمایند
 تجلی میفرمودند و حضرت علی نبینا و علیه الصلوة و السلام اکثر اوقات از حاضران مجلس
 شریف می بود و از مشایخ عصر هر کرا ملاقات میکرد و وصیت می نمود بلامنت
 مجلس شریف او و میفرمود من اراد الفلاح فلیعیه بلامنتمه هذا المجلس **نقلست**
 که آنحضرت روزی تکلم میکرد ناگاه چند خطوه بر هوا بر آمد فرمود قف یا اسرائیل و اسمع
 کلام المحمدي چون باز مکان خود رجوع نمود پرسیدند که این که بود فرمود ابو العباس حاضر
 از مجلس نامیکند شت و تیز میگذاشت پس رفتم بجانب او و گفتم که تیز مرو سخن بشنوی
نقلست که آنحضرت بر بالای کرسی میفرمود ای غلام تقاعد کن در حضور خود در وقت
 قعود من اینجا ولایت اینجا است در حیات اینجا است ای طالب توبه بیا بسم اللہ ای
 طالب عفو بیا بسم اللہ ای طالب خلاص بیا بسم اللہ در هفتگیکیا بیا و اگر نتوانی
 در مانی بیا و اگر نتوانی در سالی بیا و اگر نتوانی در عمر خود یکبار بیا و بگیر هزار بار
 پس از ای غلام قطع کن راه هزار ماه را تا بشنوی از من یک کلمه را و چون بیا
 تو اینجا نظر کن بر عمل خود و زهد و وضع و احوال خود تا بگیري تو از من آنچه نصیب تست
 و حاضر می شوند در مجلس من بطایین بلکه و خواص اولیاء و غیبیان تا بیا موزند
 از من تو اضع مرجعنا مقدس را و پیغمبری و ولی بیست که حق تعالی او را خلق فرموده

و بمجلس من حاضر نشده احب باجتماع او اموات با روح و میفرمود کلام من مردان
غیب است که حاضر میشوند از پس پرده کوه قاف قدمهای ایشان در هوا است
و دلهای ایشان در آتش از شدت شوق و لهیب اشتیاقی که پروردگار خود دارند
سراوی گوید که درین مجلس که این سخن میفرمود ولد او سید عبد الرزاق در پایتخت
در زیر قدم او نشسته بود سر بالا کرد و ساعتی حیران بود پس بهوش افتاد و جامه
و دستار او سرخاکن گرفت و آنحضرت از کرسی فرود آمد و اطلاق آن تار کرد و فرمود
تو نیز ای عبد الرزاق از ایشان و بعد از قیام مجلس کیفیت آن حال را از شیخ عبد
الرزاق پرسید او فرمود چون نظر بالا کردم دیدم که در هوا مردان غیب ایستاده
ساکت و مدبوش و تمام افق با ایشان پرست و در لباس ایشان آتش گرفته است
بعضی از ایشان در صیحه و بعضی در تواجده و بعضی بجای خود و بعضی بر زمین می افتند
نقل است که یکی از مشایخ عصر آنحضرت که شیخ صدوق نام داشت بخانقاه
آنحضرت آمد و نشست و مشایخ دیگر نیز در آنوقت بر آمدند شیخ نشسته بودند چون
بر آمد کرسی رفت و تکلم نکرد و قاری آنرا فرمود که آیتی بخواند ولیکن در مردم وجدی عظیم
و شورشی غریب در گرفت از حد متجاوز شیخ صدوقه بخاطر کذب و اعجاب شیخ سخنی
نکرده و قاری چیزی نخوانده این همه وجد از کجاست و چندین حالت از حیثیت
آنحضرت بجانب او دید فرمود یا هذا مریدی از مردیان من بهمان لحظه از بیت المقدس
بیگ گام در اینجا رسیده است و بردست من توبه کرده حاضران مجلس همه در ضیافت
او میند شیخ صدوقه بدل خود باز گفت که هر که از بیت المقدس بیگ گام اینجا بیاید توبه
از هر چیز کند و احتساج او بشیخ چه باشد آنحضرت بجانب او دید و گفت یا هذا التوبه میکند
سبکه در هوای پر دناها زبان نرود و محتاج است که بیاموزم او را طریق محبت خدا را
بعد از آن فرمود کلامی که ترجمه او این باشد منم که تیغ من شهرت و قوت من مولود
و تر من رسنده و نیزه من بیخاست و اسب من زین است من آتش سوزان الهی ام من
سالم کننده احوال من در بای بی گرانم من رهنمای دشمن من سخن کننده در غیر
خودم وقتی دیگر در حالت بود میفرمود منم محفوظ و منم ملحوظ ای روزه داران ای شب
بید باین ای کوه نشینان پست باد کوهها شما ای صومعه نشینان مینهدم باد صومعه

صومعه شما پیش از آنکه مرا بخردا بر ما از خداست ای راه روان ای ابدال ای و تاوای پهلوانان ای طندان
 بیایید و بگیرید فیض را از دریای که کران ندارد بغیرت پروردگار که نیکیان و بدیخان همه عرض کرده پسینوند
 بر من و نظر من در لوح محفوظ است منم خواص در سای علم و مشایخه الهی من حجت خدا و ندیم بر تمامه شما و نایب
 رسول الله و وارث اویم در زمین و نیز فرموده است آدمیان را مشایخ اند و پریان را مشایخ
 و فرشتگان را مشایخ و من شیخ همه ام **نقل است** که آنحضرت در مرض موت میفرمود نسبتی
 نیست میان من و شما و میان من و خلق تفاوت آسمان و زمین است قیاس نمیدار
 کسی و کسی یا بمن و فرمود من از و رای امور خلقم و من در رای عقول ایشانم یا اهل الارض شرقا و غربا
 یا اهل السماء حق تعالی فرموده است و اعلم ما لا تعلمون من از آنها ام که مرا خدا میداند و شما
 نمیدانید گفته میشود مراد شب و روز و یقینا در بار و انا اختر تک و لتصنع علی عینی گفته می شود
 یا عبد القادر بحقی که مرا اله است تکلم کن تا شنیده شود از تو گفته می شود مرا یا عبد القادر بحقی که مرا
 با تست بخور و بنوش و بگو امین ساختم ترا از آن سوگند بخدای عزوجل نکرده ام و نگفتم چیزی را
 تا ما مور نشدم بدان و فرمود وقتی که تکلم میکنم من بجلای بر شما باد که تصدیق کنید آن را
 که تکلم من ناشی از یقین است که شک را در روی مجال نیست گویا گردانیده میشود پس میگویم
 و داده میشود پس می بخشم و امر کرده میشود پس میگویم و عهده بر کسی است که مرا امر کرده است
 والدیه علی العاقله تکذیب شما مرا زهر قاتل است مردین شما را و سپید زوال دنیا و آخرت
 شماست انا سیاف انا قتال و بجزر کم الله نفسه اگر نمی بود لکام شریعت بر زمان من بر آینه
 خیر میکردم شما را با آنچه میجوید و می نهید در خانهای خود من میدانم آنچه در ظاهر و باطن شماست
 و شما در رنگ شیشه نامید در نظر من **نقل است** که آنحضرت در نهایت کار بغایت جامه
 نفیس پوشیدی روزی خادم پیش ابوالفضل بر از رفت و گفت جامه میخواهم که
 کزی بدینار بود نه پیش منم که پرسید که این جامه برای که میخواهی گفت برای شیخ خود محی الدین
 عبدالقادر او را بجا طر رسید که شیخ جامه برای خلیفه نام گذاشت هنوز این خاطر تمام نشده بود که مساری
 از عقب دریای او خلیفه که کار بموت رسید هر چند که در بیرون آوردن آن سعی کردند فایده نداشت
 مرا و را برداشته پیش آنحضرت آوردند فرمود یا ابا الفضل چرا باطن خود بر ما اعتراض کردی بغیرت معبود
 پوشیدم آن جامه را تا گفته نشد که بحقی که مرا بر تست یا عبد القادر پوش جامه را که بک گزاه بیاید دنیا
 باشد یا ابا الفضل بن جامه کفن میت است و کفن میت نیکیا شد این بعد از هزار موت است بعد

دست مبارک خود بر موضع الم رسانید المی که بود بر رفت گویا که اصلاً نبود پس فرمود که اعتراض
 او بر ما شکل شد بصورت مسامحه رسید باو آنچه رسید رضی الله تعالی عنه و عن جمیع دلیار
 و اما کرامات و خوارق عادات آن حضرت که در سایر اوقات بظهور
 می آید حد حصر و احصا خارج است و در مجال تلمیذ و تخریر بیرون دیدان که این سخن حقیقت است
 نه بمبالغه زیرا که آنحضرت از زمان طفولیت و او آن صبا منظر خوارق و محل کرامت بود در مدت
 نود سال که سن شریف اوست و دائم الاحوال بر سبیل اتصال بی انقطاع خوارق از وی ظاهر
نقل است که چون وی متولد شد در نهار رمضان از پستان مادر شیر میخورد و در مردم
 شهرت کرد که در خانه از اشرف پسری متولد شده است که در رمضان شیر میخورد و نقل است
 که از آن حضرت پرسیدند از کی باز شناختی تو خود را که ولی خدا می فرمود که ده ساله بودم که از خانه
 بسوی مکتب می برآمدم و در راه فرشتگان را می دیدم که گرداگرد من می رفتند و چون بمکتب
 می رسیدم می شنیدم که صبیان می گفتند که فراخ کینند جای را بروی خدا روزی مری را
 دیدم که هرگز او را ندیده بودم و یکی ازین فرشتگان می پرسید که این صبی کیست که
 او را چنین تعظیم میکنند گفتند که ولی از اولیای خداست که او را شانی عظیم خلعت بود درین
 این کسی است که او را عطا کنند بی منعم و تمکین بخشند پیچاب و مقرب گردانند بیکر بعد از حمل
 سال شناختم که آن هر دو سال از ابدال وقت خود بود و نیز فرمود که صغیر بودم روز عرفه بیابان
 سواد شهر بنگاه و بنال گادی از گاوان حراشت می دویدم گاوی بگردید و بجای من نگاه
 کرد و گفت یا عبد القادر رتر از برای امثال این کار ناپدید نکردند و با اینها امر کرده ترسان و لرزان
 بجانب خانه برگشتم و پیام خانه برآمدم مردم را دیدم که وقوف بعرفات میکنند پیشش والده آمدم
 و آرزوی طلب این کردم که به بغداد روم و تحصیل علم نمایم و صالحان را زیارت کنم رضی الله
 عنه و عن جمیع الصالحین و نیز فرمود که هر گاه قصد میکردم که با خوردان بازی کنم آوازی میشدیم
 که میگفتند بجانب من بیای ای مبارک پس از ترس میگریختم و در کنار مادر می افتادم و الا آن کلمه را
 در خلوت خود می شنوم **نقل است** از شیخ علی بن بهیتی که گفت ندیدم هیچ یکی از اهل زمان
 خود را که اکثر الکرامات از شیخ عبد القادر بر وقت هر که از ما خواهد که از وی کرامتی مشاهده کند
 میکند و خوارق ظاهر میگردد و گاهی از وی و گاهی بوسی و نیز نقل است از شیخ
 ابو مسعود احمد بن ابی بکر خزرجی و شیخ ابو عمر عثمان صریفی که گفتند کرامات شیخ عبد القادر

مثل عقد منضو و ندب بجهت که در پی یکدیگر در رشته کشیده شده اند هر که از ما خواهد که بشمارد کرامات او را
 هر روز بر آئینه بشمارد چیزهای بسیار از وی و شیخ بزرگ شهاب الدین عمر سه روزی فرموده است
 کان الیشیخ عبد القادر سلطان الطریق المتصرف فی الوجود علی التیمیق و کانتله المید المبسوطه من القدر
 فی التصریف و الفعل الخارق المدبر و امام عبد الله یافعی فرموده است کرامات بافت حد التواتر و معلوم
 بالاتفاق بالبلغ مثلها من احد من شیوخ الانفاق و از آنحضرت از هر مجلس کرامات نقل کرده اند از تصرف
 در ظواهر خلق و بواطن ایشان و اجراء حکم بر انس و جان و اطعام ضمایر و اظهار سرایر و تکلم بر خواطر
 و اطعام بر بطائن ملک و ملکوت و کشف حقایق جبروت و اسرار لاهوت و اعطاء مواهب غیبیه و امداد
 عطایا و آریبیه و تصرف و تقلیب حوادث و دوائی و تقریب آلوان بحج و اثبات الهی و انصاف
 امامت و احیاء تحقق بخت افانث او ابراهیم و ابرص و تفسیح مرضی و تشفیه اعلا و علی زمان و مکان
 و نفاذ امر در زمین و آسمان و سپر بر آب و طیران در هوا و تصرف ارادت مردم و تقلیب طبایع اشیا
 و احضار اشیا از غیب و اخبار از ماضی و آتی بلا شک و ریب و سایر انواع کرامات و خوارق عادات
 بر سبیل انصال و دوام بین الخواص العوام بر سبیل قصد و اراده مطلق بلکه بر طریق اظهار دعوی بر حق
 و در هر یکی ازین امور حکایات و روایات آمده است که قلم از تحریر زبان از تقریر آن قاصر است و کتب
 مشایخ خصوصاً تصانیف امام عبد الله یافعی مدین مزین و مشحون است و آنچه از مشایخ و اقطاب
 او بلکه از بعضی مشایخ متقدمین که بر زمان وی رضی الله عنه بطریق کشف و اعلام اظهر از وجود بیشتر
 خبر داده اند در تعظیم و تکریم و رفع مکان و اعتراف شان آنحضرت و انقیاد و اطاعت احکام و اوامر
 خصوصاً در قول او قدسی هذه علی رفیقه کل ولی الله و صدق و درین قول بودن او مامور من عند الله
 صادر شده است پیشتر از آنکه تصور توان نمود جمله از آن در زبده الآثار که منقول بحجبه الامرار است
 آورده ایم رجاء للقبول و وسیله للوصول و اما شرف الیف اخلاق آنحضرت نسخته بود از آنک لعلی
 خلق عظیم و مجرب بود از آنک لعلی مستقیم با آن جلالت قدر و علو منزلت و وسعت علم و رفعت محل
 که داشت همیشه باضعفا مجالست کردی و با فقراتواضع نمودی و توقیر کبیر و رحم بر صغیر و ابتدا
 بسلام فرمودی و بر مجالست اضعیاف و طلبه صبر کردی و از مساوی و زلات ایشان در گذشتی
 و هر که پیش آنحضرت سوگند خوردی هر چند دروغ گفتی قبول کردی و علم و کشف خود را بسوی
 و با مهمان نامشعین چندان خوش خلق و گشاده رو بودی که هیچکس نبودی و هرگز عصاة و عتاد
 و جایزه و اغنیایا قیام نکردی و هرگز بر در امیر و وزیر رفتی و هیچ یکی از مشایخ عصر در حسن خلق

وسعت هدر و گرم نفس و عطوفت قلب و حفظ دورد و حیانت عهد با وی مساهمت و مشارکت نداشتند
است که روزی در خلوت نشستند منتسب میفرمود و از سقف خانه بر جامه و دستار آنحضرت خاک می افشاندند
بار افشاند در کرت رابع سر برداشت نظر بر موشکی افتاد که سقف را می کاود بجز در نظر افتادن سر او بجای بی افتاد
وجهت بجای بی غنایم را بگذاشت و بگریست آوی گوید که بخدمت عرض کردم که یا سیدی چه چیز ترا در گریه آورد
فرمودی ترسم که نباید از مسلمانی دل من متاثری کرد و او را نیز این حال رسد که این موش را رسید روزی بگریه
در مدرسه بود و وضو میفرمود ناگاه عصفوری در هوا میرفت و بر لوبی آنحضرت بول کرد بجز در نظر او بر زمین
افتاد بعد از اتمام وضو موضع بول را از جامه لبشست و از بدن بر آورد که این را بفروشید و من او برضرت تصدق
کنید که جز او مکافات آنست نقل است که یکبار ای آنحضرت بعد از شربت برآمده بود چون بگله
که موضعی است قریب بمغداد رسید فرمود که در اینجا خانه بسیند که فقیر تو بیگس تر و گم نام ترا روی نباشد
تا آنجا فرود آیم هر چند اکابر و رؤساء آن موضع منازل و بیوت عالیه بسیار ساختند و التماس شرف از وی
نمودند قبول نیفتاد بعد از تفحص خانه یافتند که پیری و عجزه و صبیبه روی بود آنحضرت بعد از طلب آن از آن
پیر شب آنجا نزول فرمود و ایاوند و از نفوذ و اجناس و حیوانات بسیار آمد و فرمود من از حق خود که درین
اسباب دارم بادم و برای این پیر دادم حاضران نیز بموافقت آنحضرت از حق خود بر آنند و تمام آن اموال
و اسباب را تسلیم آن پیر کردند حق تعالی آن پیر را بر برکت قدم او غنای او مکتبی از انانی داشت که بیگس را
در آن بقعه نبود نقل است که تاجری پیش آنحضرت آمد و عرض کرد که پیش من مالی است از غیر زکوة خواهیم که
آنرا بفقر او مساکین صرف کنم ولیکن مستحق را از نام مستحق ندانم حضرت شیخ هر گاه مستحق دانند بدین فرمود
بده هر گاه خواهی از مستحق غیر مستحق تا از این حق تعالی بدهد آنچه مستحق آن است و آنچه نه مستحق آنی نقل
است که روزی آنحضرت فقیر را دید که بخاطر شکسته در گوشه نشسته است پرسید که چه حال داری در
خیال نشسته عرض کرد که بجانب شرط رفته بودم و چیزی نداشتم که ببلای بدیتم تا بگشتم بنشینم و از
آب بگذرم و هنوز کلام آن فقیر تمام نشده بود که شخصی صرزه خدمت آورد روی شستی و بنا بر بود
صره را بفقیر داد که این را ببر و بملاح ده و بعضی از مشایخ عصر او در او عافا آنحضرت نوشته اند کان الشیخ
محمد بن عبد القادر رضی الله عنه ظایر الوضوء دائم البشیرة البها و شمد الجیاه و حباب الحباب سهل القیاد
کریم الاخلاق طیب الاعراق عطوف فاروق شفقاً لیکرم الجلیس و یبسط افراة مهمونا و ما یات ابین لسانا
اظهر تقظانده و بعضی دیگر نوشته کان سیدی الشیخ محمد بن عبد القادر رضی الله عنه سرع الدمعة شدید الحشمة کثیر البینة
محب الدعوة کریم الاخلاق طیب الاعراق ابد الناس عن الفحش اقرب الناس الى الحق قدید الباس اذا

اذا انتقلت محارم الله تعالى لا يغضب لنفسه ولا يغضب لغيره ولا يرد سايه ولا يخذل نوبه كان الترفيق رايده
 والتأييد معاضده والعلم مهذب والقرب مودبه والخطاب مشيره والحظ مسيره والانس مدويه والبسط نسيم والصدق
 راتبه والفتح بضاعته والحلم صناعته والذكر زهره والفكر سمرة والمكاشفة غذاه والمشاوهد شفاه وآداب التبر
 طاهره وادصاف الحقيقه سوره رضي الله عنه وعن جميع الصالحين وعن مجرم جمعين وانا افضل اصحاب ومريدان
 ومحبان ومنسبان الخفرت بكلمه خيريت تابع بخيريت مستوم ست نیز بسیار ست یکی از مشایخ حضرت
 رسالت پناه صلی الله علیه وسلم را در خواب دید عرض کرد یا رسول الله دعا کن مرا که بر کتاب خدا وسنت تو
 بمیرم فرمود چنین خواهد بود و چه انباشد و حال آنکه شیخ توشیح عبد القادر است گوید که سه بار از آن سرور
 همین در خواستم و او صلی الله علیه وسلم بهمین جواب فرمود این حکایت در از ست و واقعه عظیمه دارد
 از جهت اختصار بر همین مقدار گفتا کرده شد **نقل است** از جماعه مشایخ قدس الله امرار بهم که
 فرموده اند ضامن شده است شیخ عبد القادر مريدان خود را تا روز قیامت که میرد هیچ یکی از اینها مگر
 توبه **نقل است** از مشایخ که از آنحضرت پرسیدند اگر شخصی خود را بتو بار بست و نامزد کرد و منتسب
 بتو ولیکن بیعت نکرد بتو و از دست تو خرقه نپوشید و می در اصحاب تو معدود باشد و در فضایل الشاه
 شریک بود یا نه فرمود هر که انتساب کرد بمن و خود را بار بست بنام من قبول کند او را حق سبحانه
 تعالی رحمت کند بروی و توبه بخشد او را اگر چه بر طریق مکره باشد و وی از جمله اصحاب و مريدان من
 و پروردگار من عزوجل فضل خود وعده کرد ست مرا که اصحاب مرا و اهل مذاهب و تابعان طریق
 مرا و هر که محب من بود در بهشت در آرد و نیز فرموده ست **البيضة من الف والفرخ لا يتوم**
بيضة از مایه زار زرد و جوچه را خود قیمت نتواند و نیز فرموده ست حق سبحانه و تعالی مرا **بجلی**
 و او که در وی نامهای اصحاب و مريدان من که تا روز قیامت باشند ثبت ست و گفت عزوجل
 که اینهمه را بتو بخشیدم و از مالک که خازن آتش دوزخ ست پرسیدم که نزد تو هیچ یکی از اصحاب
 من هست گفت لا بعزت پروردگار که دست حمایت من بر مريدان من مثل آسمان ست
 بر زمین اگر مرید من جسد نیست من خود جسد بعزت پروردگار و جلال او که از پیش او عزوجل روم
 ما را با اصحاب من به بهشت برد اگر مرید من در مشرق بود و برده عفت او بر افتد و من در مغرب
 هر آینه بنوشم پرده او را **نقل است** از شیخ عدی بن مسافر که میفرمود از اصحاب مشایخ هر که از
 من خرقه طلبد بدهم و ملاحظه نکنم مگر اصحاب شیخ محی الدین عبد القادر زیرا که ایشان غرق نماند
 در یابی رحمت الهی و هرگز کسی در یا ساگذاشته است بقایه نباید **نقل است** که آنحضرت

فرمود در زمان حسین بن منصور حلاج کسی نبود که او را دستگیری کند و از لغزشی که او را
 شده بود باز دارد و اگر من در زمان او می بودم او را دستگیری میکردم تا کار او بایجا نمیکشید
 و من دستگیری میکنم هر که از مردیان من کسی بیای و بلغزد و از پای در آید تا در قیامت و
 فرمود مرا در هر طویل فحلی است که مقاومت کرده نشود و چینی است که مسابقت کرده نشود و مرا
 در هر شکر سلطانی است که مخالفت کرده نشود و در هر منصب خلیفه ایست که عزل کرده نشود
 و فرمود هر گاه از خدا چیزی خواهد بود پس از او بگوید من خوارمیدم تا خواهش شما با حاجت رسد و فرمود
 ستعانت کند من در هر کس که بتی کشف کرده شود آن کس بت از او و هر که منادی کند بنام من
 در شدتی که شده شود آن شدت از او و هر که توسل کند من بسوی خدا در حاجتی قضا کرده شود آن
 حاجت بر او و فرمود کسیکه در رکعت نماز بگذارد بخواند در هر رکعت بعد از فاتحه سوره اخلاص یا زده
 بعد از آن در هر سه مرتبه بفرستد بفرستد صلی الله علیه و علی آله و سلم بعد از سلام و بخواند آن سوره
 صلی الله علیه و سلم بعد از آن یا زده گام بجانب عراق برود تا مرا گیسرد و حاجت خود
 از گاه خداوندی بخواند حق تعالی آن حاجت او قضا گرداند بمنه و کرمه **و اما**
 کلام آنحضرت در ریای است از علم نامت مناصحی که بی ممکن نیست احاطه عبارت اشارت
 بدان گاهی و درین جا بعضی مکتوبات منسوب بدان حضرت که عرابس حکم و مواعظ
 در لباس عبارات فارسی باطلی اقتباسات آیات بمبیین محلی و مزین شده
 نقل میباید و آن حضرت به نسبت قدیمه عجمیه احیاناً زبان فرس نیز سخن
 میفرمود و اگر چه تکلم او در اکثر اوقات در مجالس عظیم بلان عربی بود و لهجه
 آن حضرت را ذوالبیانین و اللسانین و امام الفریقین میخواندند ذکر مناقب
 و خوارق عادات جناب حضرت مولانا و مرشدنا صاحب سواد علیه
 الرحمة و الغفران بدانکه کرامات شیخ المشایخ حضرت مولانا دادولینا حضرت
 صاحب سواد از عدد بسیار از آن جمله **لنگر معمره** بود که قبل از وفات و بعد از آن هزاران
 مساکین وقف است و احدی از آن بی نصیب نرفته و در حالت راحت و مخصوصه بمابرد از
 مدت چهل سال که در معاینه فقیر آمده روز بروز از فردن تر و معاطلت پیشبیری صرف هزار تا
 رویه می شد قصه چند غزوات که با کفار و قووم یافته مشهور است که تمامی لشکر مسلمانان
 از لنگرش قوت خود بفرغنت می یافتند چنانچه از زبان مولینا مسموع شده که در فلان غزوا

در عرصه دو ماه هفتاد و دو هزار و دویست و هفتاد و پنج سال مینمودند غرب را یک روز
 میفرمودند تا غله و غیره اسباب ضیافت خرید شود و آنرا بچله علم فایق اوست که علمای عصر نزد او
 خود را طفل مکتب میشمردند و آنرا بچله آنست که شخصی نابدین نام افغان ساکن موضع اسپینروی
 که آسیب جن داشت و بیچ وقت از شر جنیان نجات نمی یافت بخدمت شریف ایشان حاضر
 شده طلب دعا نمود صاحب علیه الرحمته بر سینه اش دست زد فی الحال آسیب میان ارفع شد
 نجات یافت و آنرا بچله آنست که محمد حیات پشاور می که مرید بود بخدمت ولایت مآب حاضر
 استند عاجز نمود و حال آنکه از طریق عالیه اش دست برداشته بود و بشوئیت آن تارک صلوة بهم میگردد و کلام
 خلوت با و ارشاد فرمودند که هر که از طریق مایان دست بردارد دلش بنهار خواندن بهم نمیشود و آنرا بچله
 آنست و تبتکه تعمیر مسجد شریفش میشد چون از کوهستان سواد در سبیل دریاب طلب کرده بودند تا که
 نزد قریه منگاوره بساحلش قرار یافته و اهل قریه مذکور تخمیناً پنجاه کس فتنه خواستند که برداشته بچله
 ولایت مآب حاضر سازند جنابان نورا استند این خبر بولایت مآب رسید پیست و نه نفر مشایخ
 که اکثر آنها پیران و سفید ریشیان بودند و سبب ماه رمضان صایم ارسال نمودند در اندک وقت
 آن خوب عظیم را بردوش گرفته و یک کس او در وسطش استاده کرده و لوای جا در می در دست داده
 حاضر بخدمت کردند و چهره قوی بنیند که از درازی مسی طول آن بقدر یک گز کم است عرض بخدمت
 مآب رسانده و مامور شدند که این خوب را بتراشید و قبتیکه تراشیده شد چند کس بردوش
 گرفته بر جداران مسجد گذاشته نیم گز از یک طرف و نیم گز از طرف دیگر از طول مسجد دراز تر یافتند حاضرین
 مجلس باین کرامت عالیه اش حیران شدند و آنرا بچله آنست که شخصی ملا عبدالرحمن نام ششگری
 در بهشت نگر که از مریدانش بود بحالت نزع رسید و او از سوسه های شیطان تنگ گردیده و نتوانست
 بجناب ولایت مآب بر دومی رسید که صاحب علیه الرحمته کمر بسته و عصا در دست گرفته بر
 سرش حاضرست تبصرع و الحاح و گریه عرض نمود که از دست دشمن تنگ شدم ارشاد فرمودند که
 خاطر جمع باش من بعد تسلط او بر تو نمی شود و در حجره را قایم کرده رفتند از آن پس شیطان غایب
 و آنرا بچله آنست که ملا میر احمد را در موضع هادرنیز آثار نزع پیدا شدند و شیطان به او نیز
 الفاظ کفر آغاز کرد و نیز بجناب ولایت مآب مستغیث شده بر بالین خود ولایت مآب را دید که
 شیطان را راند و آنرا بچله آنست که ملا خلیل ساکن موضع لندی میگفت که روزی بخدمت
 ولایت مآب حاضر بودم و البتة وضو نموده نماز ظهر بسیار خندند تا که حال افتاده را برداشته بر ران

پاره پاره شد روز سیوم چه می بینیم که شخصی رسید که میگفت که امروز سویم رفوست که بوقت نوال
 آفتاب در فلان بادیه شیرخون خوار برسن جمله آورد التجابولایت مآب کردم از غیب آفتاب
 برپشتانی آن شیرخون رسید که پاره پاره شد از آن بلای ناگهانی نجافت یافتیم که واپس کرخت
 و آنرا بمجله آن است که شخصی از کتبه جهت ملاقاتش عازم شده بود دریای کتبه بر جاله
 نشسته در وسط دریا جاله شکست التجابولایت مآب برده خود را استاده
 یافت که آب تابنافش بود و از باک خلاصی یافت و آنرا بمجله آن است که خدا بخش نام از
 مریدانش برکتی سوار شده سمت ملتان میرفت ملاحان او را در جزیره گذاشته گشته را
 راندند آن پیچازه دلتنگ شده التجابولایت مآب آورده راهی را گرفته متوجه آبادانی شد
 چونکه بر ساحل دریا راهی که مداخلت مردم بدان پدیدار بود دیده بود دریا گذشت و آب را
 تا بزوال یافته عبور نمود کاینکه بر ساحلش نشسته بودند حیران شدند و آنرا بمجله آن است
 که شخصی از ساکنان بنهر بعد از بیعت از ولایت مآب چهار سال همدستان رفت
 و خواست که آنجا پیش کدام سجاد هشتاین تجدید طریقه کند در خواب صاحب را دید که از
 بیعت آن فقیر مانع اند فردا باز عازم آن شده باز در خواب شد ماجرای گذشته باز دید
 که صاحب نمیکند از آنکه بیعت جدید کند روز سوم باز در خواب رفت که یکا میدان فریخ
 مصفا دید که در آن خیمه نصب است و جمله اولیا و عظم در آن حاضر بودند و برگرد شخصی که
 بسیار نورانی و سرگروه ایشان بودند نشسته درین اثنا صاحب سر برهنه و شمشیر در
 گرفته بقره و غضب در آمد صاحب را نپس آنحضرت ادلا سائو و تاج بر سرش نهاد و فرمود
 که مرید شمارا که مرید نخواهد که و آنرا بمجله آن است که بعد از نام ساکن روم اسم
 سامی ولایت مآب را شنید مشتاق دیدار پر انوارش شده زن خود را گفت که من
 بملک سواد میروم اگر تا بقلان تا ریچ نه اندم تو مطلق العنان باشی پس متوجه به استان
 بوسی شده فایز درگاه عالی گردید بعد از انقضای مدت مذکور که در قطع مسافت
 بعیده بزودی آنجا امیده بود و مغموماً عرض بجانب ولایت مآب نموده ولایت مآب فرمود
 که چشم بند کن ساعتی چشم بند کرده باز کرد چه می بیند که بر در خود ایستاده است
 صورت حال به اهل و عیال واقارب گفت همه حیران شدند باز بعد عیال خود متوجه
 بملک سواد شده عمر عزیز خود در خدمت گذاری و ملائمت ساخت و آنرا بمجله آن است

آن است که در موضع خدی زری امان بیک نام شخصی بود که فرزند او در قید انگریز شده بود هر چند دعای سجوی نمود سودمند نشد آخر بخدمت ولایت مآب رفت طالب دعا شد صاحب فرم او را تسلیم داد و دعا کرده رخصت نموده فرزند او در محبس خواب دید که صاحب او را میفرماید که نماز خوانده باش و از چلم دست بردار شو از قید خلاص خواهی شد جوان نعره گریه کرده برخواست و کس اینک گرد او بودند تفحص نمودند صورت حال باز گفت و توبه از ترک نماز کرد و چلم شپه اموقوف ساخت چه می بیند که شخصی غیر آشنا آمده در محبس میگوید که برخیز از قید انگریز خلاص شد که نام برده گفت تا کاغذ انگریز نه آید خلاصی من منتظر دست آن شخص پیش انگریز رفته حقیقت حال را باز گفته انگریز را حیران ساخت انگریز کاغذ بنام موکلان قیدخانه نوشته او را را بهی داد و آنرا بجمله آن است که ملا غلام رسول بخاری بمرض تب چهارمی گرفت شده بود و هر چند در پیله معالجه اش سعی کرد سودمند نگردید حتی مدت هفت سال منقضی شد دست و پایش ورم کردند و بدنش لاغر گردید و امید از زنده گی قطع نمود آخر امام یحییاب ولایت مآب آمد و بگریه التماس دعا نموده ولایت مآب دعا فرمودند و بسینه گرفتند و دلاسا نموده رخصت فرمودند اتفاقاً شب جای رسید که طالب علمان بزرگ کشته بودند گوشت با فراط خورد و آب سرد بران نوشید و بخواب رفت اگر چه در آن شب لوبت تب بود و اثرش پدید از نگردید و اسهال او نیز قطع شد که در هر شبانه روز دوا زده با اتفاق جای ضرورتی غرض که روز بروز صورت بهتری پدیدار شد در اندک فرصت جسم ضعیفش قوی گشت و رنگش صورت ارغوانی نمود از ساخت و بحالت اصلی آمده بخدمت ولایت مآب باز حاضر شده بنحاطبه امتیاز یافت که الحال جوهر سیتد شکر احسان شریفش بجا آورد و آنرا بجمله آن است که غلام قادر ساکن کل پیله زیر پستان راست آسیب دانه داشت زخم عظیم که در طول یک بلشت و در عرض چهار انگشت گرفته و خورده بود که مدت شش سال هر چند دوا کرد سودمند نشد آخر یحییاب ولایت مآب حاضر شده صورت حال باز نمود فرمودند که فلان دوا

نامبرده در شک شده که آهاسانیده چسپانم یا خشک اما از خوف آنوقت گفتن خواهی
 بعد از گذشتن شب با باز بخت عالی فایض شده مقیم حکم سابق می نمود
 فرمودند که هیچ چیز نگذار بعد از مراجعت بجای خود غسل کردن شروع نمود و از آن باطن
 کرامت ولایت مآب خوف و بهراس بالکل یکطرف کرد دیگر امت دلایت مآب زخم مذکور
 رو بهی آورده در اندک فرصت اندمال آورد و جورش و آنرا بجملة آن است که شخصی مخصوص
 در مسجد شریف می جست غوغای عظیم افتید ولایت مآب بنفس نفیس خود بر سرش
 استاده فرمودند که قرار باش قرار باش و دو لفظ بر سینه اش زده باز ایستاد
 و بسویش دیده تبسم فرمودند فی الحال صحیح شدیم چنین خوارق های پیشمار ولایت مآب
 در تحریر و تقریر می آید و این رساله نیز مستعمل بسیار نیست انشاء الله تعالی
 کتابی علیحد که مشتمل بر حالات آنجناب از اول تا آخر باشند و کرامات
 نیز بقدر طاقت بسیار در آن درج تصنیف خواهیم کرد خداوند تعالی مراد در روز قیامت
 در زمره پر انوارش محشور کند و آیین یارب العالمین

اعلایت

بر تاجران کتب و صاحبان مطابع پوشیده و مخفی میباشد که این کتاب
 استبکاسمی تجیه الاسلام که بسعی تمام و کوشش لاکلام بنده مستقام
 عجز نمودم می نمود این من هو الایمان و الاعیان اکمل الامثال و الاقران فارس مضمار علوم
 کوه بکار فہوم الفس اوری مولد او النور زنی نسبا و الحنفی مدجا اسمی بمفتی عمید النور
 غفر له و لا سلافة الرحیم الغفور از کتب کثیر بوق ریزی و فیر برای اتقاع جم غفیر مسلمانان
 آورده لهذا کتب حرب و قانون بستم ^{۱۸} ^{۲۶} سعید خرابی حشری گورمنست بنده کرد

هذا محبوس و نقل خود
 یشتادری مند کورنا نا کتب

جاشين الطحطاوي

على

الدر المختار

تأليف

لعامة السيد أحمد الطحطاوي الحنفي

المجلد الرابع

أعيد طبعه بالافت

١٣٩٥ هـ - ١٩٧٥ م

دار المعرفة

للطباعة والنشر

بيروت - لبنان

قال كثير من المفسرين ان المراد
 من الذين فرقوا بينهم اهل البدع والشبهات من هذا لامة وروى عمر رضى الله تعالى عنه ان رسول الله صلى
 الله عليه وسلم قال لعائشة رضى الله تعالى عنه ان الذين فرقوا دينهم وكانوا شيعا احباب البدع واصحاب
 الا هو آمن هذه الامة قال تعالى وان هذا صراطي مستقيما فاتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بكم اي الطريق
 المختلفة التي هي ما عدا طريق الحق مثل اليهودية والنصرانية وسائر الملل والاعواء والبدع فتقعوا في الضلالة وقال
 تعالى واعتصموا بحبل الله جميعا ولا تفرقوا قال بعض المفسرين المراد من حبل الله الجماعة لانه عقبه بقوله
 ولا تفرقوا والمراد من الجماعة عند اهل العلم اهل الفقه والعلم ومن فرقهم قدر شبر وقع في الضلالة وخرج عن
 نصرة الله تعالى ودخل في النار لان اهل الفقه والعلم هم المتمسكون بسنة محمد عليه الصلاة والسلام
 وسنة الخلفاء الراشدين بعده ومن شذ عن جمهور اهل الفقه والعلم والسواد الاعظم فقد شذ فيما يدخله في النار
 فعليكم معاشر المؤمنين باتباع الفرقة الناجية المسماة بالائمة والجماعة فان نصرة الله وحفظه وتوفيقه
 في موافقتهم وخذلانه رسخطه ومقته في مخالفتهم وهذه الطائفة الناجية قد اجتمعت اليوم في مذاهب اربعة
 وهم الحنفيون والمالكيون والشافعيون والحنابلة ومن كان خارجا عن هذه الاربعة في هذا
 الزمان فهو من اهل البدع والنار اه قال فان قلت ما قوفك على انك على صراط مستقيم وكل واحد من
 هذه الفرق يدعى انه عليه قلت ليس ذلك بالادعاء والتشبه باستعمالهم الوهم انقاصوا انقول الزاعم بل بالنقل
 عن جهابذة هذه الصنعة وعلماء اهل الحديث الذين جمعوا اصحاب الاحاديث في امور رسول الله صلى الله عليه
 وسلم واحواله وافعاله وحركاته وسكناته واحوال اصحابه والمهاجرين والانصار الذين اتبعوه وهم باحسان مثل
 الامام البخاري ومسلم وغيرهما من اشقات المشهورين الذين اتفق اهل المشرق والمغرب على صحة ما وردوه
 في كتبهم من امور النبي صلى الله عليه وسلم واصحابه رضى الله تعالى عنهم ثم بعد النقل ينظر الى الذي تمسك بهديهم
 واقتنى اثرهم واهتدى بسيرهم في الامور والقروع فيحكم بانه من الذين هم هم وهذا هو الفارق بين الحق والباطل
 والمميزين من هو على صراط مستقيم وبين من هو على السبيل الذي على يمينه وشماله قال واختلف العلماء من
 السلف والخلف في تكفير اهل الاهواء والبدع ولاشك ان من كان مذهبه وبدعته مؤديا الى الكفر وهو غير متأول
 فيه فهو كافر بالاجماع وامان كان منهم في مذهبه وبدعته على طريق التأويل والاجتهاد والخطأ المفضي الى
 المهوى والبدعة من تشبيه او نعت بجملة او نفي صفات كمال عمالا يليق به سبحانه وتعالى اختلف السلف
 والخلف في تكفيره فقال بعضهم اهل الاهواء كلهم كفار وهذا قول كثير من السلف والفقهاء والمتكلمين من
 الخلف ومنهم من صوب التكفير الذي قالوا به ومنهم من ابي اخرجهم من سواد المسلمين وهو اكثر الفقهاء
 والمتكلمين فقالوا هم فساق عصاة ضلال وبورثهم من المسلمين ويحكم لهم باحكامهم قال ابن الهمام في شرح
 الهداية نعم يقع في كلام اهل المذاهب تكفير كثير منهم ولكن ليس من كلام الفقهاء الذين هم المجتهدون بل من
 غيرهم ولا عبرة بغير الفقهاء والمنقول عن المجتهدين عدم تكفيرهم اه واما قوله عليه الصلاة والسلام ان بني
 اسرائيل تفرقت على اثنتين وسبعين ملة كلهم في النار الا واحدة وهي ما انا عليه واصحابي قال التوربشتي
 في شرح المصايح المراد من الامة هنا من يجتمعهم دائرة الدعوة من اهل القبلة لانه اضافهم الى نفسه فقال
 امتي واكثر ما ورد من الحديث على هذا الاسلوب المراد منه اهل القبلة والمعنى انهم تفرقوا فرقتين كل
 واحدة منها بخلاف ما تدين به الاخرى وقوله كلهم في النار الا واحدة يعني كلهم يفعلون ويعتقدون ما هو
 موجب دخول النار فان كان كفرا او ما تواعلمه دخلوا النار لا يخرجون منها ابدا وان لم يكن كفرا فهو الى الله
 تعالى ان شاء عفا عنهم وان شاء عذبهم ثم يخرجهم من النار ويدخلهم الجنة واستشكل ظاهرا قوله عليه
 الصلاة والسلام كلهم في النار بانه ان اريد التأييد فيها لا يصح لان من مات من اهل البدع على الايمان فلا بد من
 دخول الجنة وان اريد ان دخولهم محتم وان كانوا يخرجون لا يصح لان المؤمن العاصي في مشيئة الله تعالى
 وان اريد انهم مستحقون لدخولها وهم في المشيئة فعصاة اهل السنة كذلك فوجه التخصيص واجب بان
 التخصيص لشدة مواخذتهم بالعذاب فان عذابهم في النار يكون اشد عذابا من عصاة الفرقة الناجية
 لسوء اعتقادهم في طريقة تدينهم وبان الكل مجموعي لاجمعي اي مجموع هذه الفرق في النار ومجموع هذه الفرق
 في الجنة ولا يلزم ان يكون كل الفرق في النار ولا كل الفرق في الجنة من غير ساقعة عذاب

نحوه وفضل على رسول الكريم

الى حضرت العلامة عاشق للنبي واصحابه الكرام والاولياء النطاق حاشى السنة وماضى الدعوة سيدنا مولانا محمد حسين علمى اشيق
مدير مكتبة اشيق - فاتح - استانبول - تركيه - دامت بركاتهم العاليه -
السلام عليكم ورحمة الله وبركاته ومغزته - نود الله وجهك وايدك لانه للدين المهين ولهداية المسلمين من الظلم الاسلامى -

بعد الحمد لله تعالى والصلوة والسلام على نبيه المصطفى صلى الله عليه وآله واصحابه واوليائه امة وعلماء طيبة
من اهل السنة والجماعة (ايها الشقيق الرفيق فى الدين) ارسل اليك هذه الملتوية شكراً لك على ان
ارسلت الى الكتب السنية والى علماء بلداً بنغلاديش لان تقابل الاعداء من الوهابية والموردية
وغيرها من الفرق الباطلة - شكر الله سعيكم - نود الله على ان وفقك لخدمة اهل السنة والجماعة
وكقادة الكتب السنية فى الافكلزية التى تفيد عامة الناس من اهل العلم والفضل والافكار الصحيحة وانا
اتفكر ان على بنغلاديش والتركية مع من اهل السنة والجماعة خالصاً لان الخلفاء والسلاطين
التركية العثمانية كانوا خدام الحرمين الشريفين ومعتقدي الاولياء الكرام والقائلين لتعظيم
المنزات الزلية الطيبة ونحن نعتقد ايضا ان الاولياء الكرام هم الاعداء والنسب الكريم الرؤوف الرحيم
موصى فى الروضة الطيبة فمن وانتم سواء فى الاعتقاد والاعمال السنية - وفقنا الله واياكم لخدمة
المسلمين ولاشاعة عقائد اهل السنة والجماعة - ونحن علماء بنغلاديش من اهل الحق والنجاة
نبارز الفرق الفالسة من النجديّة والمصريّة بالكتب التى ارسلت اليها ونرجوا انهم سيخجلون
بفضل الله تعالى - والكتب المطبوعة فى مكتبتيك اشيق مفيدة لافية للجواب ولهداية المسلمين -
نحن نسعى سعيًا بليغًا بالوعظ والنصيحة لنخرج الاعداء من المسلمين من ضرر الاعداء من النجديّة
الوهابية والموردية ومن اباطيل محمد عبده وسيد قطب من مصر ايذنا الله واياكم - ونحن
علماء بنغلاديش من اهل السنة والجماعة مرعوفون عنكم للكتب التى ارسلت اليها ونحسبكم
من بعد هذا الزمان لمداد الله لتبليغ ^{التبليغ} عقائد اهل السنة والجماعة - السعي منا والاتعا من الله -
الآن قد مست فى الحاجة الى الكتب المفيدة - ارجوا ان تكون معيناتى والمسلمين لانه احتاج اليها
فى مجالس الموعظ والمناظرة مع الوهابية - فيحصل لى الفرح والسرور ان ارسلت الى الكتب المذكورة -
لنفع المسلمين - فقط والسلام مع الابرار والاحترام

حافظ محمد عبد الجليل غفر له ايم - له (تاريخ الدنيا)

اذى الحجة ١٩٥٨ هجرى BANGLADESH

هذه ابيات تمدح بها الشيخ العالم الفاضل
 حسين بن سعيد الاستنبولي وكل كتبه وتلائم بها اهل البعده

احمد رضى الله عنه مهيب الانفس
 والال والاصحاب اهل الكرم
 وجماعته فاعلموا يا اخوتي
 ابن سعيد الاستنبولي فاعلم
 وهو كريم عامد بين سنته
 لسنة جماعة من فتنه
 منكرة توشل شافع امته
 باكثر كتب وعظم مهمته
 مفيدة مصلية للشيعة
 اعني بني الثقلين المقتضى
 وهم يسرون بلاد لا تلى
 هي فرقة مبيدعة مصلية
 لاحمد مصلية قبيحة
 هي معرف بجماعة الاسلام
 من فتنه هؤلاء لسنته
 من الدلائل العظيم الكافية
 هو راجي لوجه الله القهار
 لخامسة وعامة مهمته
 شريفة مؤنسة لامة
 كالف نسخ بين الخلق كلها
 لكسر الميزان بسب كتبه

قال سيد ال هو ابن موسى
 مصليا على الرسول الاعظم
 وبعد هذا مدح عماد سنته
 هو المسمى بحسين حلمي
 هو ذ وجلال عالم في تركية
 هو منفق للمال للخافة
 اهل لبيعة مصل امته
 هو زين للثقة والجماعة
 وشاع في البلاد اهل بيعة
 وهم كما قال النبي المصطفى
 وفرقهم كثيرة كالثلث
 فرقة محمد وها بيته
 وكذا القاد ياتي هو فرقة
 هو وورثة مصلية الانام
 وراخي الشيخ الفاضل في تركية
 بكتبه المهمة الممثلة
 هو الفاضل المنفق لمال كثير
 وكل كتبه محتاجة
 وتم له من كتب وعظمة
 ونسخة واحدة من كتبه
 لو نظر في الميزان وزن كتبه

راحة لكتبه شائعة
 لسنية هو فرقة كريمة
 يطبع كل كتبه بماله
 محبوب اهل الهند لاسيما
 مصباح اهل سنة جماعة
 مخوف لكل اهل بدعة
 سيف لاهل سنة جماعة
 تلميذ لعبد الحكيم الماهر
 لا يقدر لا خدان يحكي
 مدح حسين اذكروا يا قوم
 واجب لكل اهل الهند
 اني اقول سائل التوفيق
 الله وفقه لا عانة نسنة
 وانفاق اموال لوجه الله
 ايضا لا هلاك كل بدعة
 ايضا لتأييد اهل سنة
 الله بغضة من آفة عظمت
 الله طوله عمر اموشعة
 الله اذ غله في دارة الجنة
 والحمد للشئ على الاتمام
 وافضل الصلوة والسلام

بين الانام كلهم تروحية
 من كل اهل البدع فاضلة
 ولا يطيق لاحد كفعاله
 لكير لا ممدوح لهم سيما
 مضمية بين اهل سنة
 بصد دكتيه العظم المهمة
 يقطع كل بدعة منلاله
 هو جامع لفنائل الكثير
 مدح حسين حلي وان يخلص
 هو الكريم الفاضل ذو علم
 ثناء حسن علمي باعلى الحمدا
 لشيخ حسين علمي يا صديقي
 بكتبه مهلكة لبدعة
 كتب مضمية لدين الله
 مهلكة مفسدة لامثة
 بكتبه المملوثة التالفة
 القاطية بقدره عليت
 لخدمة دينه خدمة مفصلة
 مع نعمة الكثير المظومة
 والشكر لله على الانعام
 علي نبينا سيد الانام

تمت هذه الابيات بعون الله الملك الوهاب بيد الفقير
 الحقير التليل الزاجي الدعاء ممن نظر في هذا الشرع سيدال
 ابن موسى عفرالله لهما ولطابعه امين وصلي الله علي
 سيدنا محمد افضل المرسلين وعلى اله وصحبه اجمعين

K. Saidali Mulliyakurshi - Kizmuri P.O. Pottikkod
 Malappuram. KERALA - INDIA

کتابهای فارسی در کتبخانه اشیق کتاب اوی

- ۱- دُرُّ المَعَارِف (ملفوظات حضرت عبد الله
دهلوی) : صفحه ۱۶ ، ۱۹۷۴
- ۲- اصول الاربعة في ترويد الوهابية : صفحه ۱۲۸ ، ۱۹۷۵
- ۳- منتخبات از مکتوبات امام ربّانی : صفحه ۲۴ ، ۱۹۷۷
- ۴- مکاتیب شریفه حضرت عبد الله دهلوی : صفحه ۱۸۴ ، ۱۹۷۶
- ۵- مکتوبات امام ربّانی (دفتر اول) : صفحه ۶۷۲ ، ۱۹۷۷
- ۶- مکتوبات امام ربّانی (دفتر دوم و سوم) : صفحه ۶.۸ ، ۱۹۷۷
- ۷- زبدة المقامات (برکات احمدیه) : صفحه ۴. ، ۱۹۷۷
- ۸- مَبْدَأُ وَمَعَاذُ (امام ربّانی) : صفحه ۹۶ ، ۱۹۷۷
- ۹- سيف الابرار المسلول على الفجار : صفحه ۶۸ ، ۱۹۷۷
- ۱۰- رياض الناصحين : صفحه ۱۲۸ ، ۱۹۷۷
- ۱۱- کیمیای سعادت (لامام غزالی) : صفحه ۱۲ ، ۱۹۷۷
- ۱۲- تَمَّة مَعَارِج النبوَّة : صفحه ۶۴ ، ۱۹۷۷

کتابهای بزبان اُردو در کتبخانه اشیق کتاب اوی

- ۱- الخیرات الحسان : صفحه ۲.۴ ، ۱۹۷۶
- ۲- عقاید نظامیه ، قصیده بدء الأملی
(فارسی مع اُردو) : صفحه ۷۶ ، ۱۹۷۶
- ۳- طریق النجاة (عربی مع اُردو) : صفحه ۲۵۶ ، ۱۹۷۶
- ۴- مسلك مجدد (فارسی مع اردو ترجمه) : صفحه ۴۸ ، ۱۹۷۶
- ۵- تأیید اهل سنت (فارسی و اردو) : صفحه ۹۶ ، ۱۹۷۷
- ۶- المدارج السنیة فی الرد علی الوهابیة (عربی مع اُردو) : صفحه ۷۲ ، ۱۹۷۷

الكتب العربية المطبوعة في مكتبة اشيق كتاب أوى

١٩٧٢	١٦٣	صفحة	: ١- علماء المسلمين ووقايون
١٩٧٢	١٦	صفحة	: ٢- المنحة الوهبية في رد الوهابية
١٩٧٣	٢٤	صفحة	: ٣- المنتخبات
١٩٧٣	٨	صفحة	: ٤- المتنبي القادياني
١٩٧٣	٨٨	صفحة	: ٥- مفتاح الفلاح
١٩٧٤	١١٢	صفحة	: ٦- خلاصة التحقيق
١٩٧٤	١١٢	صفحة	: ٧- خلاصة الكلام (الجزء الثاني)
١٩٧٤	١٦ و ٤٥	صفحة	: ٨- اثبات النبوة مع هدية المهديتين
١٩٧٤	١١٢	صفحة	: ٩- حجة الله على العالمين (المجلد الثاني)
١٩٧٥	١٦	صفحة	: ١٠- المستند المعتمد
١٩٧٥	٢٤	صفحة	: ١١- التوسل بالنبي وجهلة الوهابيين
١٩٧٥	١٣ و ٦٤	صفحة	: ١٢- الصواعق الالهية في الرد على الوهابية
١٩٧٥	٢٦٤	صفحة	: ١٣- البصائر لمنكري التوسل بأهل المقابر
١٩٧٥	١٩٢	صفحة	: ١٤- نخبة الآلي شرح قصيدة الامالي
١٩٧٥	٢٠٧	صفحة	: ١٥- القول الفصل شرح الفقه الاكبر
١٩٧٥	١٥٢	صفحة	: ١٦- الدولة المكية بالمادة الغيبية
			: ١٧- الدرر السنية في الرد على الوهابية ، رسالة النصر في ذكر وقت صلوة العصر، مجموعة على ثلاث رسالة
١٩٧٦	١٠٢	صفحة	: ١٨- انصاف، عقد الجيد، مقياس القياس
١٩٧٦	٧٥	صفحة	: ١٩- الفجر الصادق في الرد على المنكري التوسل والمخوارق، ضياء الصدور
١٩٧٦	٣٠	صفحة	: ٢٠- ضلالات الوهابيين، بحث التلقين، اوراق البغدادية في الحوادث النجدية
١٩٧٦	٦٩	صفحة	: ٢١- تطهير الفؤاد، شفاء السقام
١٩٧٦	٢٣٢	صفحة	: ٢٢- سيف الجبار
١٩٧٥	٤٨	صفحة	: ٢٣- سيف الجبار

- ٢٣- الفقه على المذاهب الأربعة (الجزء الأول)، صفحہ ٣٣٥ ، ١٩٧٥
- ٢٤- الفقه على المذاهب الأربعة (الجزء الثاني): صفحہ ٣١٧ ، ١٩٧٧
- ٢٥- الأنوار المحمدية (المجلد الأول) : صفحہ ٤٠٠ ، ١٩٧٤
- ٢٦- تسهيل المنافع ، الطب النبوي : صفحہ ٢٠٨ ، ١٩٧٦
- ٢٧- صرف عربي وعوامل : صفحہ ٩٦ ، ١٩٧٥
- ٢٨- كتاب الصلوة : صفحہ ٣٢ ، ١٩٧٥
- ٢٩- جزء عم من القرآن الكريم : صفحہ ٧١ ، ١٩٧٥
- ٣٠- المنقذ من الضلال، الجوامع العوام عن علم الكلام : صفحہ ١١٢ ، ١٩٧٦
- ٣١- المسائل المنتخبة. التوسل بالموتى : صفحہ ١٠٢ ، ١٩٧٦
- ٣٢- الحديقة الندية في آداب الطريقة : صفحہ ٨ ، ١٩٧٧
- ٣٣- فتنة الوهابية : صفحہ ١٦ ، ١٩٧٥
- ٣٤- البهجة السنية : صفحہ ١٠٢ ، ١٩٧٧
- ٣٥- تفسير سورة البقرة (لشيخ زاده) : صفحہ ٦٠٠ ، ١٩٧٧
- ٣٦- مختصر (التحفة الإثني عشرية) : صفحہ ٣٥٢ ، ١٩٧٦
- ٣٧- الحدائق الوردية (الجزء الثاني) : صفحہ ١٦ ، ١٩٧٦
- ٣٨- السعادة الأبدية فيما جاء به النقشبندية : صفحہ ٤٨ ، ١٩٧٧
- ٣٩- الناهية عن طعن أمير المؤمنين معاوية : صفحہ ٤٦ ، ١٩٧٧
- ٤٠- فتاوى الحرمين برجف ندوة المين : صفحہ ١٠٤ ، ١٩٧٧
- ٤١- فتاوى علماء الهند على منع الخطبة بغير العربية : صفحہ ١٦ ، ١٩٧٦
- ٤٢- الحبل المتين في اتباع السلف الصالحين : صفحہ ٢٤ ، ١٩٧٧
- ٤٣- سبيل النجاة من بدعة أهل الزيغ والضلالة : صفحہ ٣٢ ، ١٩٧٧
- ٤٤- النعمة الكبرى على العالم في مولد سيد ولد آدم، الرد على من انكر قرآنة مولد النبي : صفحہ ٩٦ ، ١٩٧٧
- ٤٥- إزقام المرید فی شرح توسل المرید : صفحہ ١١٢ ، ١٩٧٧
- ٤٦- الامتداد المودودي وشئ من افكاره : صفحہ ٥٦ ، ١٩٧٧
- ٤٧- الأدلة القواطع في حكم ترجمة الخطبة في الجوامع : صفحہ ٢٤ ، ١٩٧٧



İş bu (**Redd-i Vehhabi**) kitabı Suudi Arabistan hükümetinin resmî dîni olup, milyarlarca lira harç ederek bütün dünyaya yaymaya çalıştığı (**Vehhabilik**) denilen inanışların bozuk ve sapık olduğunu ve bütün müslümanların (**ehl-i sünnet**) denilen hak ve doğru inanış etrafında birleşmeleri lâzım geldiğini ve ehl-i sünnet inanışından ayrılanların felâkete ve cehennem azabına gideceklerini vesikalarla ispat etmektedir. Ayrıca, ehl-i sünnet olmak için meşhur dört mezhepten birini taklit etmek lâzım geldiğini, bu dört mezhepten birini taklit etmiyenin veya bu dört mezhebin kolaylıklarını toplayarak bir beşinci mezhep ortaya çıkarmak isteyen ehl-i sünnet olmayacağını, felâkete ve cehenneme sürükleneceğini âyetlerle ve hadislerle ispat etmektedir. Kitap farsçadır. İlk olarak 1848'de, Hindistanda Gür-Nemnet şehrinde basılmıştır. İçinde Osmanlıca yazı hiç yoktur.

İŞIK KİTABEVİ

Price : 5 TL.

İş bu (**Redd-i Vehhabi**) kitabı Suudi Arabistan hükümetinin resmî dîni olup, milyarlarca lira harç ederek bütün dünyaya yaymaya çalıştığı (**Vehhabilik**) denilen inanışların bozuk ve sapık olduğunu ve bütün müslümanların (**ehl-i sünnet**) denilen hak ve doğru inanış etrafında birleşmeleri lâzım geldiğini ve ehl-i sünnet inanışından ayrılanların felâkete ve cehennem azabına gideceklerini vesikalarla ispat etmektedir. Ayrıca, ehl-i sünnet olmak için meşhur dört mezhepten birini taklit etmek lâzım geldiğini, bu dört mezhepten birini taklit etmiyenin veya bu dört mezhebin kolaylıklarını toplayarak bir beşinci mezhep ortaya çıkarmak isteyen ehl-i sünnet olmayacağını, felâkete ve cehenneme sürükleneceğini âyetlerle ve hadislerle ispat etmektedir. Kitap farsçadır. İlk olarak 1848'de, Hindistanda Gür-Nemnet şehrinde basılmıştır. İçinde Osmanlıca yazı hiç yoktur.

İŞIK KİTABEVİ

Price : 5 TL.

1765/1



ردوہا لہی

بصیح و بیضج تمام جزیرہ ایشیا منگولیا و ہندوستان میں مقیم مولانا عبد الغفور رحوم پشاور کی

مطبع و دیکھیں ہمارے پتے پر پاکستان ہندوستان ہندوستان ہندوستان

قد اعتنی بطبعہ طبعہ جدیدہ بالأوفست
حسین حلمی بن سعید استانبولی



IŞIK KİTAP EVİ
Darüşşefaka Cad. No: 72
FATİH — İSTANBUL
TURKEY
1979